

Biblioteca 12
ASTRA, Sibiu

P.C.N.

192

105

T-243

25

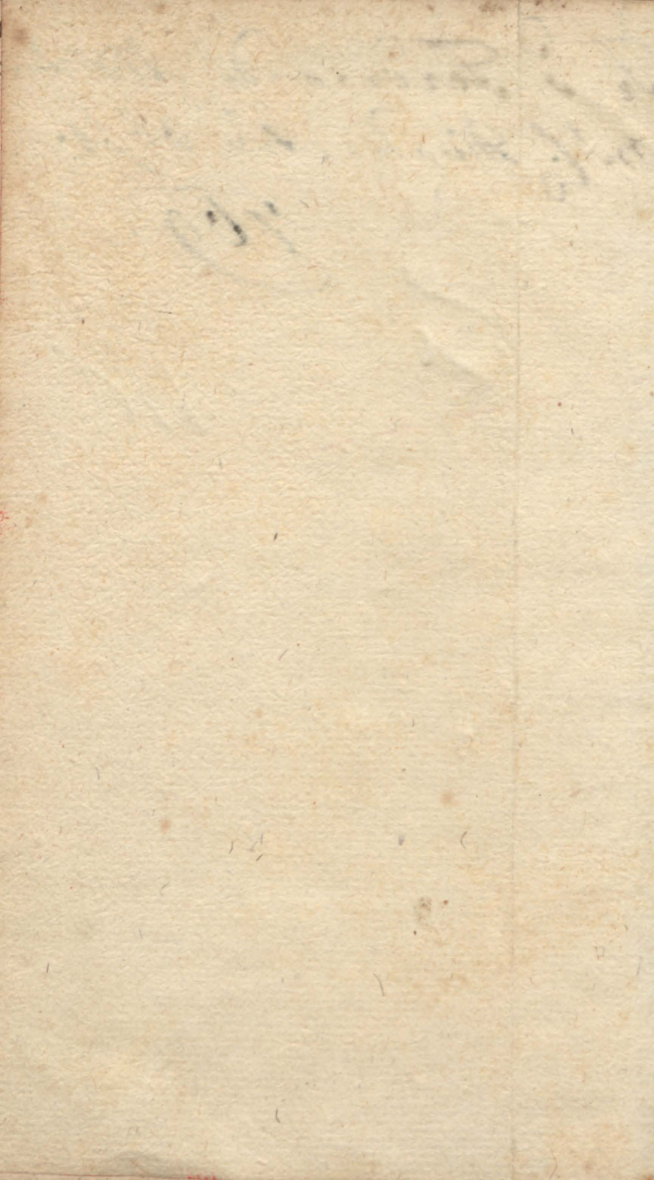
P. Lad. P. 120y.

Fris Ferdinand Molitor
on 4. Min. Ab. 06/10

769.

F

24/8



RUDIMENTA HISTORICA,

SIVE

BREVIS, FACILISQUE

METHODUS

JUVENTUTEM ORTHODOXAM
notitiâ Historicâ imbuendi,

PRO

GYMNASIO SOCIETATIS JESU,

AUCTORE

Ejusdémque Societatis Sacerdote

OPUSCULUM SECUNDUM,

De IV. Præcipuis Monarchiis.



BIBLIOTECA
ASTRA
SIBIU

54

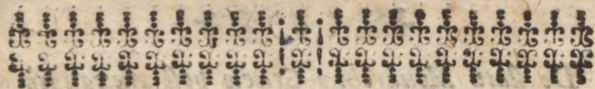
CLAUDIOPOLI,

Typis Academicis Soc. Jesu, Anno 1755.

128

P R Æ F A T I O A D L E C T O R E M.

Edem qui priori, & huic parti alteri sensus est, & scopus, Juventutem orthodoxam Historica instituire Notitiâ, ut experimento subin constet, quâ potissimum Methodo ad præfixum finem valeat eadem perducî; Cùm omnino compertum haberi oporteat, non alio, nisi experientie ductu hac in re desideratam attingi metam: Unde tandem fiet, ut ejusdem Juventutis Instructio plenior prodeat, perfectiorque. Libellus, quem præsentem tenes, Monarchias quatuor ad usque Servatoris Natales, & ab his, Romæ necdum rectè credentis Imperatores ad Constantini usque tempora exhibet. Quinam Imperio; postquam illud Christo paruit, Cæsares præfuerint, Pars sequens docebit, ut libello utrique modus idem, formâque eadem respondeat.



DIVISIO OPUSCULI.

P A R S I.

De Monarchia Assyriorum.

CAP. I. De Monarchis Assyriæ, usque ad Sardanapalum.

CAP. II. De Monarchis Assyriæ à Sardanapalo usque ad Monarchiæ illius finem.

P A R S II.

De Monarchia Persarum.

CAP. I. De primis quinque Monarchis Persiæ.

CAP. II. De quinque posterioribus Persiæ Monarchis.

P A R S III.

De Monarchia Græcorum.

De statu Græciæ ante Monarchiam.

CAP. I. De primis veteris Græciæ temporibus.

CAP. II. De tempore medio antiquæ Græciæ

CAP. III. De tempore postremo Græciæ veteris ante erectam Monarchiam.

De memorandis Græciæ, dum per Alexandrum Monarchia evaderet.

CAP. I. De actis ab Alexandro ut Juvene.

CAP. II. De gestis ab eodem ut Rege.

CAP. III. De factis illius ut Monarchæ.

*De statu Monarchiæ Græcæ post Alexandri
obitum.*

1. De Regnò Macedoniæ.
2. De Regno Asiæ.
3. De Regno Syriæ.
4. De Regno Ægypti.

P A R S IV.

De Monarchia Romana.

*De memorabilibus Romanis ante Monar-
chiam.*

CAP. I. De statu Italiæ ante Romam conditam.

CAP. II. De statu Romanorum sub Regibus.

CAP. III. De rebus Romanorum sub Consulibus.

§. I. De gestis Romanorum ante bellum Puni-
cum.

§. II. De triplici bello Punico.

§. III. De bellis externis post bellum Punicum.

§. IV. De bellis Romanorum intestinis ante cre-
tam Monarchiam.

De Monarchis Romanis.

CAP. I. De Imperatoribus Romanis primi Sæculi.

CAP. II. De Imperatoribus Romanis Sæculi secundi.

CAP. III. De Imperatoribus Romanis Sæculi tertii.



B R E V I S I N F O R M A T I O

DE QUATUOR MONARCHIIS.

1. *Quanam sunt hæ quatuor Monarchiæ ?*

Assyrica. Persica. Græca. Romana.

2. *Cur hæ Monarchiæ præ Regnis aliis Principem locum merentur ?*

Tum, quòd potentia, dignitatèque cæteris præfient, tum, & maximè, quòd earundem in sacris Paginis frequentior memoria recurrat.

3. *Qua sub imagine Monarchiæ hæ quiescenti olim Nabuchodonosor Regi objecta sunt ?*

Sub specie prægrandis Statuæ, cui caput ex auro, pectus ex argento, venter æneus, crura, pedesque quæ ferrei, quæ lutei erant. Viderat præterea Rex lapillum de monte proximò sua sponte solvi, subin & devolvi, atque adeò ad ipsos statuæ pedes eo impetu allidi, ut universa continuò machina primò quidem iret in præceps, tum in pulveres, tandem & in ventos, & auras. Porro lapillus ille miris incrementis subitò in montem est auctus, qui sua mole orbem, quàm latè is patet, impleret.

4. *Quanam super prodigioso hoc somnio interpretatio Danielis ?*

Capite aureo Assyricum, argenteo pectore Persicum, ventre æneo Græcum, pedibus tum ferreis, tum luteis Imperium Romanum designari: Lapillo

denique Servatorem orbis ad humanæ quidem carnis ima deficiendum, ex ea tamen abjectione Regni sui fines ultra omnem mundi potentiam, fastumque exsensurum.

5. *Quidnam emolumentum capimus ex hac de quatuor Monarchiis historica notitia?*

Multum sanè; quidquid enim aliis in historiis occurrit eventum, illud ex hac una facili negotio deducitur. Dein Regnorum vicissitudines amplissimorum, quorum tam illustres ruinæ exstiterunt, vanitatis terrenæ salubri mentem cogitatione percutiunt. Et cum Historia magistra sit morum, facit eadem, ut altioribus posthac ex regulis vitam componamus.

6. *Quæ Chronologia à mundo condita ad usque Christi natales?*

1. A mundo creato usque ad initium Monarchiæ Assyricæ fluxerunt anni 1879.
2. Stetit Monarchia Assyrica ab anno 1879. usque ad annum 3516, adeò annis 1637.
3. Monarchia Persica ab anno 3516. extendit se ad annum 4724. duravit annis 208.
4. Cœpit Monarchia Græca annò mundi 3724. continuata ad annum usque 4024. tenuit annis 300.
5. Monarchia Romana, cœpta annò 4024. usque ad annum 4053. quo Christus Servator mundi, natus est mundo, implevit annos 29.

Summa Annorum 4053.



P A R S I.

De Monarchia Assyriorum.

Adverte primò , quisnam status fuerit Regno Assyriæ antè , quàm ei Sardanapalus imperaret ? Secundò , quæ eidem Monarchiæ conditio à Sardanapalo , usque dum ea soluta penitus exspiraret.

C A P U T I.

De Statu Monarchiæ Assyricæ usque ad Sardanapali tempora.

1. *Quis Monarchia hujus primus Conditor fuit ?*

Nemrodus , qui Noëmi pronepos fuit , nepos Cham , Chusi , sive Beli filius. Hic , ut libertate ea , qua sub Patriarchis fruebantur mortales , eosdem privaret , ingenio usus est suo , animoque dominandi avidissimos corporis insuper robore , quo præstabat. Titulo itaque Regis assumpto urbem molitus est Babiloniam , quæ à locata ibidem sede regia imperii metropolis fuit. Quinos supra sexaginta annos imperavit , quòd verò imperaret ut Tyrannus , violenta aliorum manu periit. Anno mundi millesimo nongentesimo , quadragesimo quarto.

2. *Quis Assyrii Imperii alter Monarcha fuit ?*

Ninus Nemrodi filius , ut sanguinis , ita & ambitus , fastusque paterni hæres. Hic sui ut imperii spatia extenderet , manum adhibuit armatam , qua Asurem , filium Semi Assyriam sibi suam cedere coëgit. Jactis subinde ad Tigrin civitatis novæ fundamentis eam suo ex nomine Niniven dixit , regiæque sede no-

bilitavit, vindicata sibi Dominatoris Assyris, Regisque appellatione. Nemrodi Parentis memorie statuem excitavit, quæ primò humanis, post divinis honoribus cœpta est coli, unde Idolomanie sceleri sua vel initia, vel certè incrementa existere: Præfuit Imperio Ninus quinquaginta duorum spatio annorum, quos & ipse sine signavit cruento, violenta nece sublatus. Anno mundi millesimo nongentesimo sexto.

3. *Quis decedenti Nino successit?*

Semiramis uxor Nini prima omnium fuit, cui à sexu foemineo sceptri honores obtigere. Ausa est ambitiosa mulier id favoris à Coniuge petere, sibi ut liceret quinque haud amplius diebus regimen capessere. Acquievit ille. At Regina suæ potestatis documentum datura, iussit maritum mori. Ipsos quadraginta duos annos tenuit thronum, quem per vim conscenderat. Urbem Babyloniam eo firmavit præsidio mœnium, quæ & altitudo, & soliditas operis ad posterorum memoriam celebravit. Effecit porro, ut urbi eidem egregius decor accederet ex magnificarum splendore ædium, hortorumque, quos pensiles vocitabant, artificio visendo in primis. Tandem, & à Marte secundissimo, quo brevi admodum temporis impendio Medos, Egyptios, Lybiosque perdomuit. Nominis sibi famam comparavit, quæ, ne immortalis existeret, vita obstabat turpissima libidine infamis. Ninie filio hæc ita displicuit, ut sceleratam Matrem majori ipse scelerare percuteret gladio. Anno mundi conditi bis millesimo trigésimo octavo.

4. *Qua ratio, quisve modus Regiminis, quo triginta tres alii Reges ad usque Sardanapali tempora Assyria imperitârunt?*

Horum vivendi ratio caruit ratione, ut qui neglectis Regni curis, disfluebant deliciis, indigni, quorum vel nomina ad posteros transeant.

5. *Quis*

§. *Quis Sardanapalus fuit?*

Septimus ac trigesimus Assyriæ Rex; solo ferè à Majoribus nomine erat diversus, per omnia voluptatum, sceminarumque mancipium, cui proin subesse renuebant subditi. Qui primus jugum excussit, Arbaces erat, Præfectus Mediæ. Hic dum fortè Regem medium in grege sceminarum abjecto cultu regio, muliebri sub habitu ad fufum & colum sessitantem cerneret, societate cum Belochō, qui Babylonis præerat, contra hominem indignum inita, eundem suamet in regia statuit oppugnare. Sardanapalus ultimo circumventus articulo, ultimum à desperatione consilium cepit. Extrema probra, extrema manu, eaque violenta præventurus. Jubet ergo, quidquid nobilioris thesauri, acervari in cumulum, faces subinadmoveri, certus cum his ipsis, quibus antè tam infanus assueverat, eodem rogo interire, insubit, conflagravit, interit anno mundi ter millesimo centesimo septuagesimo octavo.

CAPUT II.

De Statu Monarchiæ post Sardanapalum usque dum Monarchia hæc omnino interiret.

1. *Quot universim Reges tenuere Assyriam, dum Monarchia hæc penitus desineret?*

Duodeni universè, quorum è numero quinque à te notari velim. Sunt autem: Salmanassar, Sennacherib, Merodach, Nabuchodonosor, Balthasar.

2. *Quid de Salmanassare memorandum?*

Hic in Regum serie quadragesimus ad annum usque mundi ter millesimum trecentissimum decimum septimum, Israëliti eversor Imperii erat; hujus ille Regem Oseam, unà & decem Israëlitis stirpes, & in his Tobiam, cui pietatis opera Pii nomen secere, captas in Assyriam transtulit. Deserta Samariæ jussit à Chal-

dæis infideri, qua ex re Judæos inter ac Gentiles ea
sacrorum confusio exstitit, quæ Samaritanos ab Heb-
ræis, rectè tum credentibus, æternis animorum dis-
sidiis separavit.

3. *Quanam de Sennacheribo merentur memoriam?*

Annus erat nascentis mundi ter millesimus tre-
centesimus decimus & octavus, cùm Sennacherib do-
minaretur Assyriæ, homo Hebræo homini, Numini-
que insensibilis. Qua tempestate Ezechias Judæis
imperabat, Sennacheribus exercitum formidandum in
paucis admovit Jerosolymis, certus urbem quâ ferro,
qua flammis perdere. At inimicis consiliis præva-
luere Regis, populique preces. Adest ex imperio Nu-
minis armatus Angelus, qui unius (spacio noctis cen-
tum octoginta quinque millium stragem unus unicus
edidit, simul inimicum Martem brevi omnem exar-
mavit. Consternatus flagello hoc Sennacherib persua-
serat sibi, illud ab indignantibus Diis vibratum: ho-
rum ergo furorem ut placaret, geminos natu mino-
res filios hostias parat: dùmque est in eo, ut sacra
impia consumet, Fratres duo majores natu Parentem
ipsum filiis substituunt victimam. Anno mundi ter
millesimo ter centesimo vigesimo tertio,

4. *Quid de Merodacho prodidère Scriptores præcipui?*

Is, etiam Nabuchodonosor nuncupatus, captis
Jerosolymis, Manassæ Regem, abstraxit in
Babyloniam; inde tamen post septem annorum vin-
cula denuo eundem suis reddidit, ac libertati.

5. *Quis erat Nabuchodonosor cognomento Magnus?*

Sextus erat ac quadragesimus Gentis Assyriæ Rex,
quem ipsum os divinum universæ terræ malleum
dixit, ut qui orbem propè universum armis contrivit.
Eversis Jerosolymis, multa Hebræorum millia, cum
his & dicata cultibus divinis vasa in Babylonem ab-
ripuit. Tam prospero rerum successu plus nimio ela-

zus, sibi stauram poni auream iussit, in eaque honores humanis majores deferri. Tulit fastus insolens dignas se poenas à Numine, dum is, qui nuper ultra hominum sortem se extulerat, jam infra sortem hominum cum bobus per sylvas errans, vescensque graminibus deiceretur. Evoluto tandem septennio in se reversus poenitensque facti, conciliato Numine, ad formam hominis, sceptrumque rediit. Vitæ biennium quod è sylvis reverso, reliquum fuit, placandis Superioris, Divinæque cultui, Daniele (quæ nonnullorum est mens instituentem, dedit, extinctus anno mundi ter millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo.

6. *Quid de Balthasare constat?*

Anno orientis mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, quadagesimus nonus, isque postremus Assyriam rexit: anno autem ab Imperii minùs rectè administrati aspiciis vicesimo primo, convivium apparavit multò sumptuosissimum, cui & vasa templi, profanos ut calices, quibuscum convivæ certarent, adhibuit. At ecce! dum plausibus, festisque deliciis ferveret mensa, conspecti in pa iete characteres sunt, ignota pñti manu. *Mene, Tecel, Phares.* Rege totis artibus ad hoc spectaculum concusso: Unus erat Daniel, qui scripturam hanc, ejusque sensum, è cœlo doctus, calleret, quo affuturus propediem Regis interitus designabatur. Et impletum est nocte proxima vaticinium, qua Cyrus Persarum Rex Babylone potitus, Balthasarem purpurâ, vitæque exuit, Mundi anno ter millesimo quingentesimo decimo sexto, simul Monarchiæ Assyriæ, postquam annos illa mille sexcentos triginta septem inconcussa stetisset, terminum fixit.

Quænam de Regno Assyriorum annotanda.

1. *Cur Regnum Assyrium etiam Chaldaicum aliquando compellatur?*

Quòd Reges Assyrii relicta tandem Ninive, sedem
re-

regiam in Babyloniam, quæ Chaldaea est Civitas, transtulerint.

2. *Cur in portentosa Nabuchodonosori obiecta statua
Regnum Assyria per caput aureum designabatur?*

Quod, ut aeneum metalla, ita Regnum Assyriae regna cætera & potentia, & amplitudine, & dignitate superaret.

3. *Quem in finem Deus homines impios, ac Idolis deditos,
quales Assyrii erant, tantis divitiis, tantæque rerum
temporalium affluentia locupletavit?*

Ut significaret, quàm exiguo haberet in pretio temporales fortunas, quas manu tam larga suis etiam hostibus indulgeret.

4. *Quæ causa, quod regnum amplum aded, Idololatria
contagio totum corripere, perderetque?*

Causarum præcipua erat Regum impietas, ut qui præ agnitione Veri Numinis, Eiusdemque cultu inter sordes libidinum se volutabant.

5. *Quo potissimum modo providentissimus Deus per hos
ipso Reges populi electi bonum promovit?*

Quod illis Regibus ceu flagris usus, suorum culpas castigaret quidem, eosque ad pœnitentiam, legisque observantiam compelleret: suam tamen his ipsis, & potentiam succurreret: eorundem hostes proterendo, ubi magna cum fiducia vocatus fuisset in vota.

6. *Quonam Dei consilio est factum, ut regnum poten-
tissimum tandem universum corrueret?*

Ut Regnum ac populi scelera plecteret, simul humanæ gloriæ inanitatem demonstraret tantæ Monarchiæ ruinam.

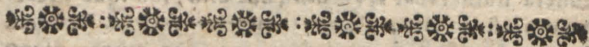
7. *An in historia Imperii Assyrii nihil controversum,
& unde?*

Sunt omnino non pauca, de quibus hac in historia ambigitur: tum ob nimiam temporum antiquita-
tem

tem, tum ob scriptorum penuriam, qui hisce tenebris
lucem majorem possent affundere. Hac de re vix
aliud, nisi sacris e paginis habetur. Chronologia
multis ex capitibus & ipsa est ambigua.

8. Quid Judæi proderant Assyriis, dum apud hos in
vinculis tenebantur?

Poterant ab illis Assyrii virtutem, ac veri Numinis cultum edoceri.



P A R S II.

De Monarchia Persarum.

Adverte, duas in classes dividi Persiæ Reges ha-
tum qualibet eorum quinos contineri.

C A P U T I.

De quinque prioribus Persiæ Monarchis.

1. *Quis primus omnium Imperio Persico praefuit?*

Cyrus à providentissimo Numine ad id fastigii
evehctus: de hoc enim multo ante Isaïas vates præ-
cinnit, eum esse dilectum à DEO, ut hujus æterna,
atque admiranda consilia velut minister exequeretur.
Debuerat Cyrus infans etiamnum, Avo Astyage sic
decernente violenta nece extingui, quem tamen Pro-
videntia altior, haut sine prodigio fati subduxit.
Ubi Cyro ætas crevit maturior, Medos, Persas, Li-
dos cum Cræso horum Rege ultimo sibi subjecit.
Eversâ dein Assyriorum Monarchiâ, Asiæ universæ
tenuit dominatum. Cùm subactâ Babiloniâ, ex Da-
niele annum nongentesimum tum ætatis agente, co-
tâm exhibitis Isaïæ oraculis intellexisset, se, quem
DEUS elegisset Exercituum Ducem, domitis genti-
bus, Hæbreos libertate donaturum, jussit hos con-
tinuò

tinuò vinculis solvi, denuòque suscitandi Jerosolimis templi copiam fecit. Tandem post annos sex ad Imperii habenas exactos, Rex tot clarus trophæis, obscuro sanè fato, sublatu8 à fœmina clare desit, & vivere. Bellum ei erat cum Tomyri Massagetarum Regina, nulla necessitate, susceptum, cujus iniria Cyro auspicata fuère, ut qui primò è conflictu reversus victor, regium quoque Tomyris filium inter cœlorum funera numerabat; verùm, ubi alio, justòque decestatum est prælio, Tomyri inferior cecidit. Occisi caput revulsum à cervicibus, vaïque cruore plenu8 immersum ipsa Tomyris amaro hoc sarcasmo percussa fertur: *Satia te, Cyre, sanguine, quem sitiisti.* Spectavit scenam hanc, & deploravit annus nati orbis rex millesimus, quingentesimus, vigesimus quattus.

2. *Quodnam alteri Persico Monarchæ nomen?*

Cambyfes Cyri filius homo crudelis ac barbarus. Ad hæc ebrietatis vitio ut insignis, ita & infamis. Eam perpotandi libidinem cum Prexaspes amicorum unus modeste corripuisset, Rex monitoris impatiens, arrepto mox telo ejus filiolum ictu tam certo ferit, ut cor medium divideret, docerétque, se & bene potum (ialis tum erat) impotem sui haud esse. Execrandam jaculantis dexteritatem etiam celebrare laudibus debuit in felix Prexaspes, ac fateri coram, Regem, vel gravem vinò, sibi integrum constare. Non quievit hoc uno in funere Cambyfis immanitas, etiam sororis jugulo ferrum immerisit. Duodenos præterea, quos à consiliis habuit, quòd fortè liberius pro veritate starent, jussit libertatem hanc luere gladiò. Cæterùm, si vel ex virtutis regula videretur agere, locum crudelitas habuit; id, quod tum patuit, quando judicium non nemini, æquitatis malæ administratæ reo voluit etiamnum spiranti pellem abstrahi, eaque sellam vestiri, filium verò hujus eo ipso in loco Parenti jus dicere, memorémque sui eum officii reddere. Sed & Egyptum, quam sibi armis subjecit, crudelitate

tatis suæ documentis implevit. Ibi cùm intellexisset, coortum in Persia seditionis quidpiam, malo medicinam laturus, confestim in equum se conjicit, ex hoc cùm descenderet, in mucronem, qui per agitationem vaginâ exciderat, illiditur, quo posthac ex vulnere ei mors, & interitus fluxit. Anno mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo.

3. *Quam suos gubernandi methodum tenuit Monarcha tertius Persiæ ?*

Darius Hytaspis hic erat, quem non regius sanguis (nobiles duntaxat natales habuit) sed sortis jactus regio diademate insignivit. Perierat in Cambyse stemma regum; quare Primates Persiæ in eam tandem convenêre sententiam, ut Regis insignia deferrentur ei, cujus sonipes die (quam certam signaverant) solem exorientem, qui ipsis pro Deo est, solitis hinc nitibus salutârit primus. Salutavit solem primus sonipes Darii, & hinc continuo Rex Persiæ salutatur. Triginta quinque annorum cursu, quo Imperium Darius moderatus fuerat, plurimum hujus arma Scythæ, Babylonii, ac præ his Græci exercuerunt. Qui ex Babyloniiis turbas excitârant in Regem, venêre rursus sub jugum, arte Zopyri Persæ, Ducis bellici circumventi. Præciderat ille sibi cum naribus auriculas, itaque mutilatus ad Babylonios transitum fecit, eam sibi injuriam a Rege illatam, multa, at simulata acerbitate conquestus, suas incolis partes obtulit adversus Darium. Asseveranti fides est habita, cùmque eruptione facta, Persas (ex composito) haud sinè eorum damno aliquo repulisset, junctis sententiis se, suosque Zopyri deductui permittunt, qua opportunitate hic usus, pertinacem suo Domino Babyloniam restituit, ac imperata, quæ ante detrectaverat, facere coëgit. Scythas ut sub jugum compelleret, septies centena suorum millia eduxit, at successu nullo; illi enim vel in montes, vel spelea dilapsi, quò penetrare tantus exercitus haud poterat, etiam Regi illu-

illudere auri, piscem, murem, ac sagittas misere;
 significaturi Persas telis casuros, ni vel cum piscibus
 in aquis, vel cum muribus in montium cavernis se
 se tuerentur. Sed & Græci plurimum negotii faceffi-
 verant Regi; utut enim à Persis navali prælio supera-
 ti cederent, in campis tamen Marathoniciis bello su-
 periores evasere. Militum Græcorum unus quispiam
 (Cynegyrus ei nomen) singulare sub ea tempora fortis
 animi spectaculum dedit, cum fugientem navim Pera-
 ficam natando affecutus, primo quidem dextra, tum
 sinistra truncatus manu, dentibus tandem prehensam
 retrahere è fuga laboraret, dum capite minutum non
 animus quidem, sed vita destitueret. Decessurus è
 vita, quam multam in ætatem provexerat, Darius
 Xerxem filium regni hæredem dixit. Anno mundi
 ter millesimo quingentesimo, sexagesimo nono.

4. *Quis erat status Persiæ Xerxe regnante?*

Sceptro admotus Persico Xerxes, nihil habuit prie-
 us, quam illatam ad campos Marathonicos Parenti-
 cladem armata manu ulcisci. Movet ergo in Græcos
 cum exercitu, qui tricies (ut volunt nonnulli) cente-
 na millia suo numero omnino conficeret. Eam copia-
 rum immensitatem cum itinere è loco quopiam edi-
 tiore spectaret, lachrymatus ingemuit, animo repu-
 tans secum, evoluta paucorum aneorum curriculo,
 ne uno tanto ex numero superstitem futurum. Hel-
 lespontum virgis, injectisque compedibus ferreis ca-
 stigavit, quod pontem, per quem transeundum mi-
 liti Persico fuerat, aquarum violentiâ disjecerit, qui
 verò infortunato operi manus adhibuere opifices, la-
 boris mercedem resectis cervicibus, gladium tulere.
 Ipse porro mari insultaturus septingentis navigiis,
 velut ponte gemino, aquis injecto copias iussit suas
 transire. Verum Marte parum secundo, cum Græcis
 confligit, hi enim numero inferiores suppare autem
 virtute, imò majores, unius spatii anni incondi-
 tum Regis exercitum, ter omnino acie superatum,

universa è Græcia cedere compulère. Jusserat quidem Rex Mardonium copiarum suarum supremum Ducem subsistere, bellicque aleam rursus tentare; cecidit tamen hæc æquè infelicitèr Duci, ac nuper cesserat Regi. Ille enim ad Insulam Plateam non castris duntaxat, sed & vita exutus est, relictis ex universo exercitu paucis admodum, qui ad suos redirent, eladis acceptæ testès. Subsidiarias Xerxis copias non magis numero, quàm virtute adduxerat Artemisia Cariæ Regina celebratissimi nominis. Stetit hæc foemina, pugnavitque, Persis etiam viris animo major. Xerxes finito bello suas ob libidines tam invisus suis evaserat, ut ei Artabanus, qui custodiæ corporis præerat, regio in conclavi manus violentas inferret, dum ille ab Imperio adito annum numeraret vigesimum; Mundus à suo ortu ter millesimum quingentesimum octogesimum nonum.

§. *Quid de Artaxerxis quinti Monarchæ regimine notandum venit?*

Artaxerxi nomen Longimani accrevit à longiore dextra, quod ille naturæ vitium in materiam virtutis laudisque convertit, dum erga suos insigniter munificus omnium sibi animos egregiè devinxit. Arma, quæ vel cum Ægyptiis, vel Græcis conseruit, ei sæpè stragem tulère. Themistoclem Ducem, inter Græcos armis clarissimum, quem suorum invidia Athenis ejecerat, Artaxerxes, dum ad ipsum se exul reciperet, lætus accepit: & quamquam hunc aliàs sibi satis actem bello persenserat, tamen vel in hoste virtutem reveritus, regiis quoque favoribus est prosecutus. Huic ipsi copias, quas bello proximo Athenis admoturus erat, ducendas obtulit, quam tamen ille Provinciæ horrebant admittere, certus, nec in ingratam quidem patriam pugnare: sed & Regi in se tam munifico morem non gerere æquè arduum duxit; Scyllam ergo hanc, unâ & charybdim declinaturus, hausto veneno, vitæ maluit jacturam adire, quàm vel apud suos impii, vel

apud Regem ingrati notam incurrere. Artaxerxes hic Sacris à scripturis, ubi de Esthere referunt (quæ nonnullorum est mens) etiam Assueri vocabulo nuncupatur. Postquam sceptrum Persiæ & diu feliciter tenuit, moriendi tamen legi & ipse paruit, cum annus volveretur post orbem conditum ter millesimus sexcentessimus vigesimus nonus.

CAPUT II.

De quinque posterioribus Persiæ Monarchiis.

6. Quid de Dario Natho memorandum?

Cùm hic præesset Imperio, templum Hebræorum ultimam tandem manum accepit, fuitque ab iisdem ritu solemniter Numini inauguratum. Risum meretur Insanus amor, quo concubinarum aliquam etiam post fata deperibat. Hanc ut rursus vivis redderet, nihil intentatum dereliquit. Sapiens Democritus, miseri miserus pollicetur demortuam vitæ restituere, ea tamen lege, ut ex omni mortalium numero trium duntaxat nomina sibi recitarentur, qui nullo unquam animi tædio per omnem vitam fuissent passati. Horum vocabula defunctæ tumulo se inscripturum, effecturumque continuo ut ad superstites ea redeat. Advertit Darius, quid eo dicto Democritus vellet, & à votis inanibus porro abstinuit. Vivere verò & ipse desit, cùm annus mundi censeretur quadagesimus nonus supra ter millesimum sexcentessimum,

7. Quid de Artaxerxe, cui & Mnemon, nomen quod notandum, occurrit?

Septimus hic Monarcha Persiæ à felicitate memoriæ Memnonis (quæ vox memoria præstantem sonat) donatus est. Hic cum Cyro, fratre minore natus, minus bene convenerat, eo potissimum ex nomine, quod Parisatis Mater, & Græci novis identidem eum stimulis in fratrem Cyrum concitarent. Verùm à fratre

tandem prælio superatus, hujus & manu cæsus occubuit. Cæterum erat Artaxerxi humanum admodum, ac liberale in omnes ingenium, cujus experimentum unus de pastorum grege tum cepit, ubi Regem ex more gentis munere oblato veneraturus, cum in paupertina suppellectili, nil, quod afferret, occurreret, exceptam volâ manûs dulciorem lympham, quam proximo ex amne hauserat, supplex porrexit. Mox enim voluntati tam promptæ Rex paternam auro plenam reddidit. Egregiis dotibus junxit & scelera, cum ita serviret fœdæ libidini, ut non Regem se esse modò, sed & hominem quoque oblitus esse videretur. Filii, quorum supra centenos quindecim numerabat, ut in quos cum sanguine paterna quoque vitia fluxerant, curis longè molestissimis Parentem vexabant, quarum & mole oppressus respirare simul ac spirare desuit. Anno administrati Imperii quadagesimo, mundi ter millesimo sexcentesimo octogesimo nono.

8. *Quid de Artaxerxe Octo, octavo Monarcha, historia memorant?*

Fuit hic malæ stirpis haud melior surculus, re prope modum nulla, nisi tyrannide insignis, ut qui Imperium ab octoginta fratrum, tum amicorum cæde auspiciari non horruit, quò scilicet firmior ei thronus consisteret, tot prostratorum funeribus obvallatus. Ex ortu tam cruento ruituras porrò consimiles pluvias ominati subditi seditionem spectabant, quam tamen ne palam erumpèret, oppressit in tempore. Ægyptios, qui ipsos quinquaginta jam annos à Persis defecerant, denuò misit sub jugum. Eorum in regionibus dum commoratur, Bovem (qui in Numinis vicem illis erat) iussit mactari, splendidoque, quod apparaverat, convivio ferculum inferri. Mactato bovi voluit in aris substitui asinum, divinisque honoribus ab Ægyptiis coli. Ubi annos viginti ac sex regendo implerat, Bagoa, Regi familiaris inter paucos, omniumque ejus arcanorum conscius, veneno hunc ipsum extinxit.

extincti cadaver famelicis catis pabulum fecit. Quod superaret osium, in gladiatorum vertit manubria, quod significaret, Ochum ne post fata quidem grassari in mortalium viscera desisset. Nimirum Bagoas hic, cum esset Ægyptius gente, eo ultionis genere illatam Bovi-deo injuriam vindicandam existimavit. Gesta hæc sunt anno mundi ter millesimo septingentesimo decimo quarto.

9. *Quodnam nono Persia Monarcha nomen?*

Nomen huic Arseti; Filius Ochi erat. Annos haud amplius quatuor dominatus Persiæ, à crudeli Bagoa & ipse pariter est veneo enectus, quod statueret in Parentis occisi interfectorem meritis supplicii animadvertere.

10. *Quisnam decimus atque ultimus Monarcha Persia?*

Darius Codomannus, hic Bagoæ artibus thronum contenderat; at mox ab eadem manu, porrecto scilicet veneno, inde deturbandus. Rex parata sibi fata edoctus, ipsummet parricidam toxicum, quod miscuerat, coëgit haurire. Est Darius hic à victoriis Alexandri Macedonis orbi notus, ut cui intra brevissimum temporis spatium universum Persiæ Regnum compulsus est cedere. Despexerat Darius antè juvenem admodum Alexandri ætatem, miseratque huic virgam, pilam unà & informem auri massam, quo munere Alexandrum virgis ludisque puerilibus aptiorem quàm palmis, simul & auri egentem, etsi haud deessent alia, significabat. Verùm ludere desist, dum à Rege Juvene multo aliter sentire doctus, tribus omnino justisque in præliis unà victoriam, unà exercitum propè innumerum amisit. Vix cladem ultimam Darius acceperat, cum & ipse suorum funeribus funus accessit, anno quidem ab orbe condito ter millesimo septingentesimo vigesimo quarto, ab anno autem, ex quo Monarchæ moderati sunt Persiam, ducentesimo octavo.

Observationes de Monarchia Persica.

1. *Cur in Nabuchodonosoris status Regnum Persia argento designabatur?*

Quòd Imperium illud potentia & opibus afflueret quidem, minùs tamen, quàm Assyrium, illis abundaret.

2. *Quibus potissimum rationibus inducti Monarchia Persici bella gessere?*

Habendi, dominandi, Imperiique amplificandi libido illis pro ratione erat.

3. *Unde factum, ut, cum Persa fuerint numero plurimi, essent tamen ut plurimum suis hostibus, Gracis praesertim, inferiores?*

Quòd exercitus Persici plùs ostentatione bellica, quàm arte bellandi solida constarent.

4. *Quibus ex causis trium Persiae Regum, ut Smerdis, Xerxis secundi, item Sogdiani nulla hic memoria?*

Smerdis, quòd malà arte in thronum se penetràrit, locum inter Reges meretur neutiquam. Xerxes II. ac Sogdianus, quod brevissimo temporis intervallo regios fasces tenuerint, ne ab aliis quidem scriptoribus in historias transferuntur. Igitur nec à nobis, ut qui antè alios brevitati studemus. Smerdis Cambyse: Xerxes, & Sogdianus sibi mox successère, nullo alio, qui praeccederet, medio, Artaxerxem Longimanum proximè insecuti.

5. *Quid ex Monarchia Persica electo Dei populo emolumenti fuit?*

Ut tempus suppeteret, quo tum amissas bellis superioribus vires, tum & religionis templique sublatos honores instauraret.

6. *Quanam Persia conditio erat antè, quàm ei Monarchia titulus accederet?*

Erat antè pars regni Assyrii, post Sardanapali autem tempora inde avulsa Medis primò, tum Cyro cessit.

P A R S III.

De Monarchia Græcorum.

Rei summam tribus partibus complectimur. Primâ docemus, quis status fuerit Græciæ antè, quàm Monarchiam haberet: alterâ, quæ memoranda eidem evenerint, cum Alexander Magnus ei dominaretur: tertiâ denique quænam post hujus fata Græci fuerit Imperii conditio.

De Statu Græciæ ante erectam Monarchiam.

C A P U T I.

Quænam tempora antiquæ Græciæ exstiterint.

1. *Quo ævo primum habitari capit Græcia?*

1. Sub annum orbis conditi millesimum octingentesimum nonagesimum Ægialæus Regnum Sycionicum.
 2. Inachus Argivorum, Patriarcha Isaac etiamnum superstitè, anno bis millesimo centesimo, ac nonagesimo nono, regnum erexit. 3. Athenis fundamenta jacta sunt, cum Moyses sui fama ac virtutibus orbem impleveret, mundi anno bis millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto. qua ætate & Cecrops Regum Atheniensium primus celebratissimum Areopagi tribunal instituisse fertur. 4. Lacedæmonii anno mundi bis millesimo quingentesimo septuagesimo. 5. Thebani, mundi anno bis millesimo sexcentesimo vigesimo. 6. Corinthii, bis millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto. 7. Mycæni, bis millesimo septingentesimo quadragesimo septimo. 8. Lydii, anno bis millesimo octingentesimo trigesimo quinto. 9. Macedones, ter millesimo ducentesimo quadragesimo primos Reges accepêre.

2. *Quo maxime tempore fabule apud Græcos invaluere?*

Per annos ferè quingentos, usque ad annum mundi bis millesimum octingentesimum nonagesimum quintum, intra quos vera fabulosis, gesta patriæ figmentis miscebant, seu captatori famam, seu ingenium ad fabulas prouum exercitaturi.

3. *Quinam illi, quorum ante alios Mythologi meminere?*

1. Cadmus, quem primum Regem habuerunt Thebæ. Hic artem formandi Characteres primo apud Phœnices natam, regno intulit suo.

2. Argonautæ, ductore Jasone, Colchidem Insulam petebant, inde seu vellus aureum, seu præ hoc thesaurum pretiosissimum tellaturi, quo tandem post exantlata plura pericula sunt potiti.

3. Hercules Thebarum is patriâ, complura gerit prodigiis affinia. In cuni. etiamnum geminos jugulat serpentes. Vir exitialem aprum Erimanthæum conficit: Nemæo in nemore sternit Leonem, cujus exuviæ dein huic erant pro chlamyde. Hortis in Hesperiiis Draconem, Diomedem apud Thraces devicit, quem subin & hujus equis pabulum fecit. In terris Lybiæ lucta ei erat cum Gigante Antæo, cui è quovis lapsu novæ vires succreverant, dum hunc tandem Hercules sublimè elatum suffocaret. Lernæo in lacu Hydram prostravit, cui septem capita, quibus præcisus singulis mox alia totidem repullulabant. Et hæc erant facta, quibus miscere & ficta Græci vates amabant. Ubi diu satis fuisset Hercules spectaculum, factus tandem hic ipse ludibriû, quando Omphales Reginæ Lybiæ captus amoribus, eò usque insaniit, ut huic uni placiturus, qui viri mentem multò antè exuerat, jam sub scœmineo habitu fila duceret, ultimæque ancillæ vices unus prensaret. Dejanira conjux virum aversata, qui scœmina esset, vestem ei submisit veneno imbutam, hanc simul induit maritus, simul in extremos furores exarsit, quos ut extingueret, Oetæo in monte sese flammis confecit.

4. Agamemnon, Ulyſſes, Achilles, cum his & alijs Heroum de gente Græci, poſtquam civitatem Trojanam obſidione decenniali fruſtra tentâſſent, quòd Marte non poterant, arte effecerunt. Ligneam equi machinam, milite armato gravem, ſub ea tempora, quibus arma utrinque quieverant, per aperta moenia in urbem immittunt, capta ſubſin opportunitate, ferro cuncta, flammâque peſſumdant, vacuum ſuis incolis aream ſale inſpergunt. Anno mundi bis milleſimo octingentefimo ſeptuageſimo.

5. Qui præcipuûm in fabulis locum tenuêre? erant Prometheus, Atlas, Phaëton, Deucalion, Orphæus, Midas, Ganymedes, Tantalus, Perſeus, Bellerophon, Bacchus, Theſeus, Dædalus, Icarus, Oedipus, Atreus, Thyeftes,

C A P U T II.

[De tempore intermedio, quo necdum Monarchis acceſſit Græcia.

1. *An, & quasnam mutationes ſubiêre regna Græcia?*

Regnorum illorum plerâque in rerum publicarum formam tranſiêre, quas inter præcipuæ Sparta, & Athenæ, quæ cûm diu de primatu contenderent, tandem Sparta prævaluit,

2. *Quid de Codro ultimo Athenarum Rege perhibent Scriptores?*

Premebantur Athenæ obſidione arctiſſimâ; cûm oraculum docet, fore omnino, ut ſolvatur duro eo vinculo civitas, quamprimûm Rex ipſe hoſtia cecidiſſet. Quo comperto Codrus, urgente animum amore in ſuos, poſito cultu regio, mendicum indutus, furoriquè hoſtium ulterò obviuſ, horum ſub gladiis occubuit. Nec multum abiit temporis, quando ſoluta obſidione hoſtis diſceſſit. Anno mundi bis milleſimo, nongentefimo, octageſimo tertio.

3. *Qui-*

3. *Quibus cum hostibus erant bella Græcorum Rebus publicis ?*

Aliquibus earum cum Persis ; tandem obortis etiam domi turbis , ipsæ cum semetipsis committebantur maximo suarummet virium dispendio.

4. *Quinam erant Ludi Olympii ?*

Instaurabantur hi evoluta quatuor annorum curriculo sub ætatis tempora , ad urbem Olympiam , quæ & juventutis Græcæ flos convenerat ; seu currendi velocitate , seu librandi in aëra corporis agilitate , sive globi jactandi promptitudine , sive luctandi dexteritate , sive clavam torquendi peritiâ , sui quivis periculum facturus. Victori ea in arena publici honores habiti , quin & triumphantis more in urbem deducebatur. Cùm annus iret ter millesimus ducentessimus septuagesimus octavus , ex ludis , quos diximus , quatuor annorum spatium Olympiades nominavére.

5. *Quid occurrit præterea memoratu dignum de atate media , quæ antiquam Græciam à Monarchica distinguebat ?*

Insignes viri , vel annis vel scientiâ inclyti , quorum sub ea tempora complures tum Athenæ , tum Sparta numerabat. Et Athenæ quidem Heroës bellis pro Patria gestis claros , Themistoclem , Miltiadem , Cimonem , Aristidem , Pisistratum , Agesilaum : Sparta Leonidem , Pausaniam , Lysandrum , itidem bello magnos. Rursus Athenæ Draconem , Solonemque : Lycurgum Sparta ob leges in Patriæ bonum prudentissimè latus egregiè de sese meritos commendabat. Porro ijs temporibus Thales , Pittacus , Bias , Cleobulus , Periander , Chilo , Solon sapientiæ laude ante alios celebres claruere. Tandem ætati illi splendoris haud modicum addidère Homerus , Herodotus , Ætopus , quorum primus Poëtarum , alter Scriptorum historiæ , tertius illorum , qui condidère fabulas , principes exstiterunt.

CAPUT III.

**De postremis Græciæ annis ante erectam
Monarchiam.**

1. Quid advertendum de annis, quos ex antiqua Græcia ultimos Monarchiæ tandem status excepit?

Macedonia pars Græciæ perquam exigua, ut cujus prope nomen ignorabatur, cœpit suis tandem è tenebris emergere: imperabatur Macedonibus Rex Philippus, Alexandri Magni Pater; hic ubi comperit, civitates Græcas turbis domesticis & distentas, & fractas, forte hac mala in rem suam opportunè usps est cum successu; brevi siquidem, facilique negotio armatus effecit, ut suo, victoris, arbitrio sese victi permitterent, quin & Republicæ Græciæ ipsam supremum belli præsidem junctis vocibus salutarent. Dum Philippo plenis radiis bona sors affulget; en! ea ipsa luce, quâ Cleopatra ejusdém Filia Hymenæum celebrat, parricidalis ferro confossus occumbit.

2. Quinam scientiâ clari iis temporibus Græciam illustrârunt?

Plato, Aristoteles, Socrates, Diogenes, Heraclitus, Democritus Philosophiæ: Archimedes cum Euclide Mathematicæ: Pindarus & Sappho Poëseos artibus insignes, Apellem, Parrhasium, Zeuxidem pennicilli peritia: Phidiam, Policletum scalpri præstantia commendavit.

* * *

* * *

* * *

**De rebus memoriâ dignioribus Græciæ quando
Monarchicum Imperium institui cœptum.**

Tria hîc notanda. 1. Acta ab Alexandro, ut Juvenec. 2. Gesta ab eodem ut Rege. 3. Facta ejusdem, ex quo Monarcha Græciæ evasit.

CAPUT I.

**Qualis Alexander exstiterit Juvenis antè, quàm
Regni habenas caperet.**

*Quibus ex rebus Magnus Alexandri animus sese
prodere tum capit?*

1. Alexander sub annum mundi ter millesimum sexcentessimum nonagesimum octavum mundo natus, pueriles subin annos cum necdum egressus esset, ubi fortè inauduit Parentis Philippi victorias laudibus celebrari, solutus in lacrymas ita ingemuit: An igitur Genitor nihil, quod superaret, filio reliquum fecit?

2. Cum ei puero Aristoteles præceptor obtingeret, cujus ductu quinque annorum spatia, juncta constanti opera, liberalibus in disciplinis multum sanè profecerat, dicere est auditus, se ut dignitate, sic & doctrinæ prærogativâ neminem sibi supparem velle. Detulit magistro huic suo primos semper honores, ut cui plus, quàm Parentibus obnoxium se palàm fatebatur, cum hi quidem, ut viveret, ille, ut viveret bene, tam largiter dedisset.

3. Aderat fortè Alexander solemnî sacrificio, & plena manu thura inferebat aris. Adverterat ea liberalitas Leonidem, supremum Aulæ Præfectum, qui proin ad juvenem regium conversus, hæc in silentio solitum enimverò ita posse thura prodigere, ubi earum regionum Dominus esset futurus, in quibus odora-menta hæc crescerent. Altiùs juvenili animo Leonidæ monitio insederat, quod tum patuit, quando occupatâ Arabiâ navigium thure refertum Leonidæ misit, adjecitque, aliter modò sentiret, nec jam parca, sed largiori manu Deorum aris thura incenderet.

4. Venalem adduxerant Philippo Alexandri Parenti equum, nomen ei Bucephalus, formâ rara in paucis. Nolvit in hunc Philippus pretium expendere, quòd animal esse resciverat nescium domari. Alia stetit
mens

mens Alexandro, placuit Bucephalus, quin, hic ut ferociam poneret, se effecturum, coram recepit. Risu hæc excepit Philippus Parens: at filius continuò indomitum sonipedem aggreditur, cumque deprehendisset, equum vel ad proprii umbram corporis restitare, cum Soli obvertit, mox generoso saltu insiliens, ea sibi dexteritate subiecit, ut hanc primò admiratus Genitor, tum & in amplexus rueret filii, cum dicto: Age fili, aliud tibi regnum pete, quam sit Macedonia; nam hæc tuæ indolis excelsitatem non capit. Porro Bucephalus insignibus regiis, phalerisque instructus, non nisi Alexandrum sessorum admisit, huic uni se tractabilem, & fidum exhibuit, eo præsertim in prælio, quod Alexandro cum Poro Rege Indiæ fuerat; utut enim Bucephalus plagis esset perfoissus, noluit tamen citius dolori succumbere, quam regium Equitem præsentis periculo, mediâque ex acie in tutiora deportasset.

C A P U T II.

De Alexandri gestis domi forisque.

1. Qualis fuit Alexander in Graciâ, antequam ei bella essent cum Persis?

Annum egerat Alexander ætatis vicessimum, cum Regni gubernaculis admotus mox sui terrore nominis Græcos ita perculit, ut hi junctis continuò votis, ituri in Persas, Alexandrum (ut nuper Philippum) copiarum suarum supremum moderatorem deligerent. Multùm diversa mens Tebanis erat, quæ tamen his carò admodum stetit; dum eorundem hic victor Thebas flammis absumpsit, triginta devictorum millibus in servitutem, aliisque ad Dominos pro pretio abstractis. Hortator quidem Alexandro Aristotelés fuit, Juveni etiamnum, annos exspectaret, & cum his corporis vires bello pares: cui tamen Rex illud reposuit, tempore utendum, cujus opportunitas ex arbitrio nostro haud staret. Copias ergo suas in Asiam mox transfert, certus univeisam suæ subicere potestati.

2. *Qualem durante cum Persis bello se Alexander exhibuit?*

Alium omnino, quàm cum sibi finxerat Darius, ut qui temeritati juvenili dedit, quòd Alexander quadraginta suorum millia cum innumerabili Persarum exercitu committere non dubitaret.

1. Ad Granicum Bythiniae amnem placuit Macedonum Regi cum Persis primum congregi; at licet hostis sexcenta omnino numeraret millia: virtus praevaluit numero, Persis ingenti suorum strage profligatis. Magnò tamen periculò vèniit ea palma Alexandro; dum is cum Darii genere arma confereret, tandem hunc & conficeret, parùm ab exitio abfuit, quando in Resacen Persam nihil cogitans, incidit, nì Clytus militiae Praefectus caput regium ictui subduxisset in tempore.

2. Altero mox anno, altera, primaque luctuosior strages ad Issum Ciliciae civitatem Darium excepit; nam praelio superatus, & undecies centena militum millia, & pretiosissima quæque, & cum Matre uxorem, cum hac & Liberos cedere debuit victori, cujus arbitrio, post insignem hanc victoriam, civitatum plurimæ ac regiones sese ultrò permisere, & his Sidonia, eventu Abdalonymi ab horto ad thronum translata, incluta.

3. Tyrus erat, quæ una triumphis Macedonum vel metam omnino, vel certè moram factura videbatur. Verùm & hæc, postquam septem mensium obsidionem quâ elusisset, quâ tolerasset, Alexandri ferro, flammisque succubuit, & his enim illo in devictos est itum à victore exercitu, post lauros, jam & prædas ad arbitrium legente. A prodigio vix ebest, quòd Alexander maris partem septingentos amplam passus, cujus aquarum vi civitas, quâ terras respicit, defendebatur, incredibili suorum labore continenti æquârit, jactòque aggere armatum militem urbi admoverit.

4. Et Hebræos quoque sibi subdicere constituebat animo Rex, ut qui hos in comiteatu subministrando parum in sua vota pronos ante fuerat expertus. At Jerosolymas ubi delatus est, rerum multò alia facies erat; simul enim ad urbis mœnia Sacerdotem summum Jaddum, unâ & reliquam sacrorum Ministrorum cohortem sibi obviam spectavit, simul animo (altiori scilicet dextera) ita est immutatus, ut summo Antistiti magnos honores deferret, sacrificiò quoque eadem in Æde oblatò, denique populum, quem armis opprimere statuit, in amicitiae fœdus ultrò admitteret.

5. Inter hæc Darius pacis consilia animo versabat, certus & filiarum suarum unam regiis nuptiis: Dotis vice Imperii dimidium Regi Macedonum consignare. Atrejecit hic darii propositum, asserens, nec duos cœlum Soles, nec duos Regnum Asiæ Reges sustinere.

6. Igitur novo, eoque tertio prælio ad Arbelam vicum Assyriæ est decertatum. Decies centena suorum millia habuerat sub signis Persa. Verùm hic tantus exercitus ingenti & ipse clade prosternitur. Rex Darius in fugam conjicitur, subin à Præfecto perfido (cui Besso nomen) lethali vulnere petitus, regno simul ac vita exiit. Indoluit miserandæ sorti Rex victor, jussitque corpus demortui suis restitui more regio procurandum, parricida Besso meritis supplicii sublato. Ipse postmodum universæ Asiæ moderatus.

C A P U T III.

De Alexandri factis post subactam Persiæ Monarchiam.

1. Quis Monarcha erat Alexander?

Alexander cum veste & mentem mutavit, cum habitu Persico hominem libidini & barbaræ crudelitati deditum indutus, maximo patriæ hastenùs gloriæ detrimento. Documento sunt, quæ sequuntur.

1. Potuit unica levicula mulier obtinere ab ebrio regiam ut urbem Persepolim in flammâs ac cineres daret. Cujus rei die postero magna Regem poenitentia subit.

2. Clytus eorum unus; quibus Rex dudum intimè assueverat, cui & vitam primo in prælio servatam idem debuerat, morte luit, quòd nimium Regis factum castigasset, ab eodem ebrio ac furioso in cœna confossus.

3. Callisthenem sapientiâ eximium, crudeli sanè supplicio naribus auriculisque mutilatum ferreæ inclusum cavæ, ludibrio futurum per compita iussit circumduci, quòd divinos honores, quibus se Rex colivoluit, coram ausus esset improbare.

2. Quem tandem exitum sortita est Alexandri vita?

Quæ Hephæstionem Ecbatanis, eadem Alexandrum Babylone perdidit perpotandi libido. Solemne Regi erat, convivia celebrare sumptu maximo, horum unicùm adfuisse, placuit jam non ferro, sed poculo certare, ac super mensam debellare combibonem, non nisi perpotandi arte celebratum. Post assultus tentos utrinque, Rex tandem succubuit; mox enim ingentes stomacho dolores, his febrilis ardor succedere, quem cùm vinò compesceret affuso, & phrenesis accessit, cujus furor eundem consumpsit, cùm annum vitæ ageret trigessimum tertium. Quamquam non desint, qui hausto veneno extinctum existiment. Ita antè annos occubuit, ad cujus arma paulò antè orbis intremuit. Anno mundi ter millesimo septingentesimo trigésimo.

Quæ erat conditio Monarchiæ Græcæ ab Alexandri obitu, dum ea desineret?

Alexander unus unicus erat, penes quem (sexennio duntaxat) Græca Monarchia nullas divisa in partes integra perstitit. Necdum anni duodecim effluxerant, & universum hujus germen exaruit, Monarchiâ verò di-

diversa in Regna: ut Macedonicum, Asiaticum, Syriacum, Ægyptiūque diffracta, Regum insignia sibi vindicaverant hi ipsi, quibus sub Alexandro prima in castris officia, & ab hujus excessu Provinciarum diversarum præfecturæ obtigerant.

1. Quis status erat Regno Macedonum, dum omnino cessaret?

Annos ferè quinquaginta septem supra centenos ab Alexandri obitu Regnum Macedoniae sub Regibus septendecim stetit integrum. Horum è numero primus, Antipater. Philippus postremo proximus, juncto cum Carthaginensibus fœdere, Romanis adversabatur, eamque ob rem ab his graviter quidem acceptus, at non solio dejectus. Perseus Regum ultimus, & hic quoque cum Carthagine Romanis adversa fœdere coaluit; hinc ab illis victus Romam deducitur: exactoque in ea calamitate biennio cessit naturæ, Regno Macedoniae Romanis posthac Provinciis annumerato. Anno mundi ter millesimo octingentesimo octogesimo septimo.

2. Quenam Asia, quam minorem dicimus, fuit conditio?

Hæc Antigono cessit; at post annorum triginta sex intervallum Syriæ adjecta, ne huic quidem adhæsit perpetuo. Tandem divisa in minora quatuor Regna abiit, Ponticum nempe, Pergamenum, Armenum, Parthicum, quorum singula, postremum si exceperis, ante natum Servatorem Romanæ potestatis fuere; & Ponticum quidem, dum Mithridates, ejus Regni ultimus, Pergamenum, dum Attalus, Armenum, cum Tygranis ordine postremus inperaret, Parthico denique non nisi servatore nato à Romanis occupato.

3. Quisnam Syria status fuit?

Intra ducentorum quadraginta novem annorum limites, Reges numeravit Syria viginti duos. Primo horum Seleuco nomen, Antiochus Epiphanes ille erat, qui, Hæbrei nominis cum esset hostis acerrimus, Ma-
cha-

chabæos Pugiles in lege patria obfirmatos, ultimis affecit suppliciis. Tygranem Regem Syriæ ultimum, Romani sede expulerunt. Syriâ Romanis deinceps Provinciis adscriptâ, relicto Tygrani dum ei vita superesset, altero, quod habebat, Armeniæ Regnô.

4. Quid verum in Ægypto gerebatur post Alexandri fata?

Erant Ægyptiis sub Moysis ætatem proprii Reges, Pharaones compellati. Successerunt Persæ, & Græci. Denique ab Alexandri obitu, postquam trecentorum fere annorum spatio Reges tredecim sibi successerant, armorum jure Romanos Dominos habuere. Fuit Ægypti Regnum ultimum omnino, quod Monarchis Græciæ paruit. Primus Græcorum ei Regno Ptolomæus Lagides præerat, à quo, & qui successerant, Reges Ptolomæi sunt nominati. Ptolomæus Philadelphus, literarum cultor vere Regius, septies centena librorum millia comparavit: hic jussit divinos codices septuaginta duorum interpretum opera in Græcum idioma converti. Sapientes hi, etsi in diversa conclavia, quibus includebantur, divisi essent, ad ultimum tamen literarum apicem prodigioso eventu convenerunt. Regina Cleopatra, Romani Antonii infamis amoribus, ab Octavio capta, Romamque translata fuit, ducenda propediem in triumphum, quod genus opprobrii hausto veneno, vel, ut aliis placet, admotâ pectori viperâ, prævertit; post hujus fata Ægyptus obvenit Romanis. Atque ita Monarchicum Græcorum Imperium, postquam trecentos annos steterat, collapsum est, mundi anno quater millesimo vigesimo quarto.

Observanda circa Græcam Monarchiam.

*1. Cur Monarchiam hanc portentosa Statua
are signabat?*

Ut metallum, sic & Regnum Græciæ commendabat soliditas. Certe hujus conditor fortissimo milite, velut ariete æneo, universam Asiam sibi subditam fecit. Æs omni caret splendore; maluit proin Alexander rerum gestarum gloriâ, quam evanidis auri & argenti fulgoribus orbi inclarescere.

2. *Cur Gracia Viris sapientia belloque inclytis ita excelluit?*

Fructus hi erant legum, quas prudentissimas & habuit, & coluit.

3. *Cux Alexander copiis multo inferior Darium longe superiorem toties superavit?*

Quòd Macedones teneris, ex annis rebus duris, ac bellicis, Persæ mollibus duntaxat, assvescerent.

4. *Quem in finem Ludi Olympici à Gracis frequentabantur?*

Ut Juventus Græca prima ab ætate bellicis exercitationibus apta redderetur.

5. *Quanam potissimum ratione persuasus Alexander ad subjiciendam sibi Persiam animum adjecit?*

Ingenti prorsus, ac satiari nescia Gloriæ cupiditate, qua ad summa quæque audenda identidem urgebatur.

6. *Unde post captam ab ipso Asiam tanta in Alexandro morum mutatio?*

Ab otio, amoreque voluptatum.

7. *Unde post Alexandri obitum Regni Græci divisio exstitit?*

Quod Alexandro nemo par succederet, qui vel animo, vel ingenio Imperium adeò vastum tueri posset.

8. *Num Alexander in Sortis fastigio collocatus, verè dici beatus potuit?*

Minimè istud: quod enim & labore arduo comparatur, & modico admodum tempore retinetur, animum vere magnum beare non potest.

9. *Quo tandem modo Providentia summi Numinis Monarchico Geæcorum Imperio in bonum electi populi fuit usa?*

Dum gregem suum numero exiguum adversus Græcorum vires ita protegeret, ut premi quidem à Syris, nunquam tamen opprimi pateretur. Sic futuræ prælusit Ecclesiæ, contra quam inferi nunquam essent prævalituri.

20. Quam ex hactenus intellectis Christianus Lector
doctrinam deducet?

Omnem Sæculi pompam Alexandri gloriæ esse per-
mitem, quæ, utut maxima, repente evanuit.

P A R S IV.

De Monarchia Romana.

Universa, latissimèque patens Historia partes duas complectitur; prior ea continet, quæ ob sui insolentiam ante institutam Monarchiam præ aliis memoriam merentur: posterior vero illa, quæ Monarchas ipsos ad ætatem usque nostram concernunt. Notandum: Gestorum Constantini partem duntaxat aliquam hic a nobis referri, partem eorundem alteram, alteri loco servari.

Memorabilia Romana usque ad primum
universum Imperii moderatorem.

Adverte 1. quæ Romam conditam. 2. quæ post
conditam, sub Regibus. 3. quæ sub Consulibus gesta
sint.

C A P U T I.

De statu Italiæ ante ædificatam Romam.

1. Quenam Italiae conditio erat, quo tempore primi eadem Reges imperabant?

Quæ de tempore illo habentur, incerta omnino sunt, quod eorum pleraque figmentis conspersa sint. Ajunt, Reges unum supra vicanos, Romulum præcessisse in Imperio, primumque eorum existisse Janum, quem subin inter Deos locarunt fronte gemina spectabilem: altera, quæ juvenem referebat, hujus in futuros annos providentiam: alterâ, quæ senem, ejusdem experientiam ex præteritis, designaturi. Jani honoribus templum, cui a Pace nomen, Romæ erectum stetit, solitum

apperiri quoties Mars immineret, claudi solitum, quoties ille discederet.

2. *Quænam mutatio in Italiæ terris post ever-
sam Trojam?*

Delatus in Italiam sub annum mundi bis millesimum octingentesimum septuagesimum primum Æneas Trojanorum Principum unus, cum Laviniam Latini filiam solemni Hymenæo sibi junxisset, è Regis excessu in administrando Regno & ipse, & filii, hæredum jure succedere.

3. *Quinam paulo ante, quam Romana conderetur, eventus
occurrit notatu dignior?*

Desiderabat Procas Numitoris, ac Amulii Genitor, sua ut post fata superstites filii divisum inter se se Imperium haberent. Displicuit Amulio mens ea Patris, rejecto hinc fratre, Egestho ejusdem filio cæso, filiaque Rhea Sylvia ad vestalium ædes detrusâ, quo throni esset securior, sibi Regnum solus vindicavit.

Ubi Rhea Sylvia Romulum, ac Remum orbi peperit, mox utrumque Amulius Tyberis fluctibus jussit submergi. Verum pepercere undæ gemellis infontibus, exposuere in litus proximum, ubi, ut fama est, à lupino lacte, vel à mulierum una, quas Lupas dicunt, nutriti, denique Pastori Faustulo educandi cessere.

Postquam adolescentes suo à nutritio pastore didicere, quo oriundi stemmate, quas in spes prognati, quibus item fati destinati fuissent ab Amulio, intimis sensibus commoti, adlecta sibi fida pastorum manu crudelem Amulium suamet in arce confodiunt. Numitore per vim nuper ejecto, regium rursus restituto in solium. Numitor Gratias habiturus iis, qui se ad thronum denuo evexerant, spatium terræ donat amplum in primis, facitque urbis ædificandæ copiam. Accipitur oblati favor, & cum annus iret à mundo condito ter millesimus trecentessimus ac primus, conditur & Roma.

C A P U T II.

De rebus scitu dignioribus post Urbem conditam, cum ei Reges imperarent.

1. Quid de Romulo Regum Romanorum primo memoria proditur ?

Huic ut nomen, ita & primos ortus debet Roma; nec enim erectam penitus eam Remus spectavit, occisus à fratre, quod urbis mœnia humiliora etiamnum, per ludibrium transliisset. Sub ea tempora Romam, non tam civium, quam nequissimorum hominum receptaculum dixisses, ita indulgente Romulo; quin & promovente; fecit enim hic, ne uxores his deessent. Spectaculum Romæ dandum commentus, ingentem Sabinarum numerum eâ escâ pellexit in urbem; & vi quoque adhibita in eadem retinuit. Res ea cum Sabinis Romanos etiam armatos commisit. Nec diu tamen bellum id tenuit, cum Sabinorum filia intercederent, palam contestatæ, Romanis à maritis recessuras se nunquam. Consecuta hinc quies primo, tum pax tandem, & utrinque amicitia. Qui opibus Romanos inter cives pollebant præ aliis, *Patrum*, horum filios *Patriciorum* appellatione donavit Romulus. Divisa subin plebe in tribus suas, singulis Decuriones statuit, centenis omnino Senatoribus sibi adscitis, qui in regenda urbe suis ipsum curis, laboribusque juvarent. Tandem, quod Legum ab se latarum rigidus nimium exactor esset, clam sublatus è medio, inque syllabum Deorum relatus Quirini sub nomine venit. Anno nascentis mundi ter millesimo trecentesimo vigesimo octavo.

2. Qualenam Numæ Pompilii secundi Regis Romanorum regimen ?

Hic idolis & Ministros & aras, & certos cultus dedit, ac præcipue magnificum Jano templum. Annum, qui denis duntaxat constabat mensibus, ut posthac constaret duodenis, instituit. Complura sanxit præterea, regimini politico opportuna inprimis.

3. *Qualis erat in suos Rex ordine tertius Tullus Hostilius?*

Tullo militarem primo peritiam, tum & Gloriam Romani debent: primus enim erat, qui Romanæ Genti Lauros intulit. Ipso jubente tres Horatii Romani fratres cum tribus item Curiatiis Albæ natis, mutua bella confecere. Ex Horatiis continuo gemini ferro succubuerunt. Tertius Curiatios singulos singulis cædibus prostravit, Victorque rediit. Stetit penes Tullum potestas Regni ad annum usque mundi ter millesimum quadringentesimum decimum quartum.

4. *Quid de Anco Martio, quarto Romanorum Rege posteris traditur?*

Hic Romæ nova struxit mœnia, ipsamque civitatem majora produxit in spatia. Urbem Ostiensem loco, ubi Tyberis sese exonerat, idem ædificavit. Clavum tenuit ad annum usque mundi 3434.

5. *Quid de Tarquinio Prisco, dum Romanos regebat, perhibetur?*

Græus natione, oriundus Corintho, Romæ domicilium fixit. Hunc ceu Virum notum prudentiâ Ancus Martius suismet duobus filiis delegit tutorem, quam ille provinciam ea laude sustinuit, ut eidem tandem imperium obtingeret universum. Sua Tarquinio insignia Reges debent Romani, ut qui eorundem usum primus instituit A. M. ter millesimo quadringentesimo trigesimo septimo. Præfuit Regno ad annum ter millesimum quadringentesimum septuagesimum secundum.

Quam laudem à regendi arte tulit Servius Tullus?

Magnam sanè, ut qui Romam non spatiis modo, sed & ordine Politices insigniter amplificavit. Sub annum mundi ter millesimum quadringentesimum septuagesimum septimum, annos Imperii sui protendit ad mundi annum ter millesimum quingentesimum secundum.

7. *Quenam ultimo Romanorum Regi Tarquinio indoles ?
cur Roma pulsus ?*

Indoles ei erat furore plena, fastuque. Hic, dum forte hortos regios obambulare, summos papaverum vertices decussit, eo facto significaturus filio Tarquinio, post captos Gabios in Magnatum capita pari ferocia deserviendum. Quo ex tempore Regno præfuit, ea fere re una sibi laudem paravit, quod Capitolinam arcem excitaverit. Ceterum ob mores pessimos, ut indignus imperio, una cum stirpe ejectus est Urbe. Regum hic fuit postremus, cui subrogati mox e Consulibus gemini, qui Rempublicam cum potestate procurarent. Anno ter millesimo quinquagesimo quadragesimo quinto.

C A P U T III.

De memoratu dignis sub regimine Consulum.

Adverte, quænam fuerit Consularis forma Regiminis Denique per sequentes paragraphos imò. quid ante, addò. quid durante, 3tio. quid finito bello Punico Romanis evenerit.

Quæ erat forma Consularis regiminis ?

Amplissima fuit potestas Consulum sub prima tempora, ut quæ a potestate Regum eo fere uno capite distabat, quod Consulibus in annos singulos novi duo succederent. Tum, flagitante sic plebe, delecti fuere & alii qui plebem tuerentur, tribuniplebis inde nuncupati, quorum potentia usque eo invaluit, ut populus auctoritatem Consulum omnino supprimeret. Successere illis Decem-Viri, penes quos tempore aliquo rei summa perstabat, dum tandem ea rursus ad solos Consules universa rediret. Sed ne hæc quidem Reipubl. administrandæ ratio inquietis subditis placuit diu, modo belli Ducibus; modo Consulibus rempublicam administrantibus. Tandem in eam ab omnibus sententiam ventum est (quæ

jam datum populo fuerat) ut Consulum alter legeretur è plebe. Quæ regendi forma perseverabat, dum Imperatores gubernarent Imperium. Quando novarum quidpiam difficultatum nascebatur, Dictatores electi sunt, quibus potestas erat, quæ Regibus; ea tamen lege, ut eorum, quæ ante egerant, redderent rationem. Post abrogatos Reges, iisque subrogatos Cæsares continuè Roma bellorum fluctibus impetebatur.

§ I.

Quæ Romanis evenerint ante Punicum Bellum.

Quingentos intra annos ante, quam bellum oriretur Punicum, angustiores eo usque limites magis auxere incrementis Romani, quando universam sibi Italiam subicere, quæ tamen ex re, ipsis bella septem horrida nata, quæ sequuntur.

1. Quid in bello adversus Hetruscos accidit Romanis?

Imploraverant ejecti Italia Tarquinii Porsenam Hetruriæ Regem, ut hic sceptrum, quod Romani ademerant, iisdem denuo armatus redderet. Addixit Porsena operam, quam tamen Romanorum Heroës duo, ratione, quæ sequitur, elusere.

Alteri nomen Horatius Cocles. Hic inimico agmini, dum per Tiberinum pontem Urbi imminet, mira dexteritate dimicans, unum se obicem ponit, dum ponte post terga dejecto ad suos felici natu per aquas evaderet.

Alter Mutius Scævola erat. Mutato hic habitu in Porsenæ castra contendit, ipsum sua manu Regem interfecturus: sed aberravit ille à scopo, dum unum è regis Ducibus, quem pretiosior cultus à Rege haud satis distinguerat, prosterneret. Errorem hunc suum Scævola ut castigaret, exerrantem manum ardentibus prunis immisit, suo dolori has insuper minas adjiciens: esse Romanis ex
Equi-

Equitibus omnino trecentos, qui junctis contra Porse-
nam studiis errorem suæ hujus dexteræ certiore manu
essent correcturi. Exarmavit ea loquentis libertas sic
Regis animum, ut Mutium vinculis; Romam metu,
pace data continuo liberaret. Anno mundi ter millesi-
mo quingentesimo septimo.

2. Quis successus cum Vejentum populo?

Quam sinistre jacta est prima hujus belli alea, tam
prosperè cecidit suprema. Persuaserant sibi Fabii (stirps
fuit inter Romanos inclita) unos se futuros pares, qui
præsens bellum optato fine coronarent. Hinc trecenti
numero cum multa clientum turba in hostem move-
runt. At res secus evenit; nam una strages Fabios o-
mnes delevit, eo duntaxat relicto superstite, quem pri-
ma ætas armis exitioque subduxerat, Romæ delitescen-
tem. Contigere hæc anno mundi ter millesimo quin-
gentesimo septuagesimo septimo.

*3. Quid memoria dignum occurrit, dum Romani bella
cum Faliscis gererent?*

Admoverat Camillus Faleriæ (metropolis ea erat)
Romanas copias, cum ecce! Ludi cujusdam publici
moderator, Nobilium puerorum stipatus grege extra
Urbis mœnia Camillo se offert, ratus, futurum, ut
oblato tam liberali pignore oppidani se dederent, Ca-
millus vero industriam hanc suam manu munifica re-
muneratur. At perfidum hominem dedignatus Ca-
millus puerorum singulis porrigi virgas jubet, quibus
instructi proditori, unde advenisset, reverti cogerent.
Hoc Camilli ingenium ita placuit obsessis, huic ut sese
ultro permitterent. Anno mundi ter millesimo sex-
centesimo sexagesimo.

4. Quo armorum successu Galli contra Romanos sunt usi?

Usi fuere successu aliquo, vel, si mavis, nullo.
Postquam Galli universam latè Italiam qua ferro,
quæ flammis misere devastassent, ad ipsam Romam

animos adjece. Jamque post expilatam, incensamque urbem eò processerant ut admotis tenebrarum beneficio scalis, Capitolii mœnia superarent, cum anseres insolitis stridoribus Marco Manlio arcis Præfecto hostem prodidère. Quo ex tempore id avium genus, ut cui suam Roma salutem debeat, Capitolina in arce magno semper pretio fuit. In eam denique sententiam cum Manlio venêre Galli obsidione urbem se liberaturos, ubi mille auri libris eam libertatem oppugnati coëmerint. Mora multa non fuit, & numeratur peculium, quod petitur. At, dum inter altercantium turbas aurum examinatur, advolat cum suorum manu, quam tumultuariè collegerat, Camillus, cogitque hostem & prædam relinquere, & urbem. Repetiêre quidem Galli eandem sæpius aleam, inde tamen nunquam, nisi magna suorum clade reversi. Sæviera sub eam tempestatem in Romanos lues pestifera, simul & portentoso hiatu terra patebat, cum oraculo edocentur cives, tum malo denique finem affuturum, ubi thesaurus urbis maximus ei voragini pabulum fieret. Excitavit ea vox Curtium nobilissimum Equitem, ut consenso protinus equo ipse habitu, armisque insignis hianti cavernæ generoso saltu se se præceps immitteret, daturus eo facinore thesaurum maximum, quem ille fortem animum existimabat. Et verò vix præceps Curtius iverat, & minui civium funera cœpère. Anno ter millesimo sexcentesimo secundo.

5. Quonam Marte Romani cum Samnitibus pugnarunt ?

Non nisi multis, magnisque stetit laboribus, dum tandem Romanis subderentur Samnites. Ad urbem Caudium Romano militi res nimium arctæ; nam inimico vallatus exercitu eò redactus est angustiarum, ut seminudus omniumque patens ludibrio erectam furcam pronus in poplites perreptare haberet necesse. At turpissimam labem hanc, Romanæ impactam Genti, ultima luerunt perniciæ Samnites. Anno mundi ter millesimo septingentesimo octuagesimo secundo.

6. *Quid in bello cum Latinis gesto memorabile?*

Torquatus Manlius eo in bello Filium proprium capitali supplicio sustulit, quòd is non expecto Parentis Imperio hostem aggredi fuisset ausus quanquam prælium id cesserit Romanis ex voto. Anno ter millesimo septingentesimo decimo quinto.

7. *Quisnam bello cum Tarentinis suscepto exitus fuit?*

Sub finem exoptatus omnino. Piratarum more naves Romanorum Tarentini invaserant, eorundemque Oratorem despexerant superbè, quam ob rem illi in Tarentinos movère armati. Superati primo certamine Tarentini à Pyrrho Epirotarum Rege subsidia petiére. Adfuit ille, & quòd secum elephantos duceret, eam usque in pugnam animal haud cognitum Italis, non terrori modò Romanis, verùm & exitio fuit, ut quos acie profligavit, eo tamen propriarum copiarum damno, ut asseverare auditus sit: parem se victoriam vel suis hostibus exoptare. Dum verò identidem instaurantur prælia, succubuit Pyrrhus, ut adeò sex annorum spatio extenuatus viribus, minimè invitus remearet ad suos, Tarentinis Romanorum potestati subiectis.

§ II.

De memorabilibus Romanis tempore triplicis Belli Punici.

1. *Quanam in primo bello Punico notatu digniora contigere?*

Carthaginenses, qui Africam incolunt, dicebantur & Pœni. Regio, quàm tenuère, terra Punica, unde & bello Punico appellatio facta. Moverat Carthagini Romana felicitas, quia in Italiæ terris florebat, dudum invidiam, veriti proin Pœni, ne eadem novis incrementis succresceret, sua horum triumphis arma objicere constituebant, nec diu absuit exequendi hujus

con-

consilii opportunitas. Et Romani , & Pœni suam esse cupiebant Siciliam ; quare in hanc arma parabantur ab utrisque. Cum verò intra annos viginti actres , quibus bellum istud flagraverat , penes Romanos ut plurimum staret victoria , seu terra seu mari dimicaretur , pax à victoribus petenda Carthagini fuit. Nec rejecta petitio , eo tamen pacto , ut & Siciliam ipsis cederet , & septies ac vigesies centena numum millia numeraret. Anno mundi ter millesimo octingentesimo duodecimo.

2. Quid de altero cum Pœnis bello memorandum venit ?

Alteri huic bello primas faces attulit Saguntus , Hispaniæ civitas , ab Hannibale Carthaginensium Duce fortissimo cœpta oppugnari. Cum enim urbs ea Romanis esset juncta fœdere , eorum quoque præsidio fuit.

Hannibal , qui novem puer annorum solemnī sacramento odium in Romanos ad aras sponderat , palam denunciato illis bello cum Pœnorum exercitu trans alpes in Italiam movit , eo armorum successu , ut quaternis è præliis , Romanis cadentibus , ipse victor rediret. Certamine , quo ad Cannas pugnatum est , ultimo , quadringenta suorum millia Romanus desiderabat. Pretiosi ex auro annuli cæsorū ea strage Romanorum nobilium complures modios implevere , quos subin Hannibal illustre documentam victoriæ , Carthaginem submisit.

Prostravit ea clades adeò vehementer Romæ superstitis animos , ut conclamatum penitus de salute fuisset , si suā Victor fortunā in rem suam uti melius novisset ; dum enim hic , nescio quas moras nectit , spatium Romanis fecit , quo fractas illi vires aliquantum reficerent. Certè Fabius maximus , propè unicus , rem amissam restituit ; & cunctando quidem ; quo Hannibalis robur magnam partem infregit. Dicitur inde Fabius *Cunctator*. Cæterum interea temporis ita vires , & cum his virtus pristina rediit Romanis.

nīs , ut pares essent , qui inimicam potentiam soli repellerent.

Ea inter Italos mora cum Hannibali in dies gravior accideret, subsidiarias Carthagine copias accivit. Jamque Asdrubal frater octoginta suorum millia fratri erat juncturus, cum interceptus à Romanis fuit, cæsisque. Subin Hannibal, se in Africæ tutiora recipiens, Africano à Scipione (à perdomita Africa sic nominato) excipitur, premitur, profligatur. Factum inde, ut Carthago pacem supplex peteret, nec repulsam ferret, ubi data fide promississet, nunquam posthac futurum, ut Româ non annuente, ulla cum aliis arma consereret: futurum præterea, ut suam classem ad navium triginta reduceret numerum. Gesta hæc sub annum ter millesimum octingentesimum quinquagesimum secundum.

Spatio illo temporis, quod ab altero ad tertium usque cum Pœnis bellum fluxit, Macedones sibi Syriôsque subjecere Romani.

3. Quo tandem fine terminatum est tertium cum Pœnis bellum?

Postquam Pœnos inter & Romanos ipsis quinquaginta annis firma pax stetisset. Romani denuô ad castra rediêre, nempe à Carthaginiensibus provocati, dum hi contra datam ab se fidem Masanissæ Numidiæ Regi, non requisitis ea super re Romanis, arma intulissent. Catoni hæc stetit sententia, sola ut Carthago, caput tumultuum, pœnas exolveret, diruta penitus & æquata solo. Multum ab hoc diversus Scipioni animus, volenti, infringendam quidem Pœnorum potentiam, eliminandam non item: habituros enim hac ratione Romanos, quo sua inimicis in singulis arma, velut ad cotem identidem acuunt, ne obducta inertī rubigine sibimetipsis plagas omni bello funestiores consciscant. Verum mutatis rursus consiliis: idem Scipio Carthaginem evertit, cum incolæ oblatas pacis conditiones respuerent. Tenuit obsidio quadriennium, quo oppidani intentatum nihil relique-

querant, ut obsidentium frustrarentur conatus. Ubi ferrum ad procudenda arma defuit, in ejus vicem argentum, aurumque accersebant; tigna ædium aptabantur in naves, è capillis mulierum funes parabantur. Tandem vi expugnata civitas, ne flammis interiret hostilibus, ipsa sibi faces subjecit, quibus septendecim dierum intervallo consumpta subsidit in cineres, cum hac & bellum. Universa Africa Romanis posthac Provinciis adnumerata. Anno mundi ter millesimo non-gentesimo octavo.

§. III.

De bellis, quæ Romanæ Genti fuere cum
externis post everfam Carthaginem.

Per singulas orbis tunc cogniti partes, Europam, Asiam, Africam sua Romani arma circumtulere, postquam bello Punico fuisset finis impositus. Argumento, quæ infra referentur, sunt.

1. Quo eventu progressi sunt per Europam Romani soluta bello Punico?

Sæculum fluxit integrum à bello Punico, usque dum suos Roma Cæsares haberet, quæ intra tempora universam sibi Hispaniam Romani subdidere post urbem Numantiam, quam annorum quatuordecim obsidione eò redegere, desperatis ut rebus finem factura, igni, ferroque semetipsam perderet. Julius Cæsar Galliam Romanis Provinciis suorum virtute armorum adjecit. Effecit hic ipse, ut Britannia singulos in annos tributa penderet Romanis.

Cymbri, qui Dani sunt hodie, Postquam Romanorum exercitus quatuor, continuis totidem præliis delevisset, tandem ipsimet una cum armorum sociis Tentonibus prope Aquas, quæ Provinciæ civitas est, succubere, ducentis & nonaginta millibus partim cæsis, partim suo cum Rege Teutobocho in vincula abstractis. Ariovistus Rex Teutonum & ipse Julio Galli-

am cessit, prælio superatus, ultraque Rhæni littora se coactus recipere.

Num prospera Romanis res in Asia fuere?

Prospera omnino; nam primo quidem Regnum Pergamenum, thesaurique cum hoc opulentissimi cum ultimo ejus Gentis Rege Attalo: tum Armenum, sub Tygrane, Ponticum dein sub Mithridate, Regionum earum Rege postremo, sub potestatem venere. Fuit Mithridates viginti duarum notitiâ linguarum clarus, clarus item ferro, quod Romani multum persensere, diuque. Hic, ne in hostium manus veniret, sua ipse facta prior occupavit mucrone, ubi venenum ante hunc ipsum in finem hausisset innoxius. Porro Romani Hebræos, quos primum sibi junxerant fœdere, fuerantque contra hostes tutati, hos denique ipsos sibi tributarios fecere.

3. Quid rerum in Affrica iidem gesserunt?

Jugurtham, qui Numidiæ solium per vim invaserat, armis petierunt, quæ tamen hic, datis muneribus, tam dextere elusit, ut diu extra teli jactum graviolem esset. At non perpetuo valuit illa industria, nam captus ab hostibus, ductosque in triumphum Romanæ civitati spectaculo juxta ac ludibrio fuit. Sed & Ægyptus ut alias memoravimus, post facta Cleopatæ Romanorum Imperio accessit.

§. IV.

De bellis Romanorum intestinis ante Monarchiam conditam.

Dum penes Consules imperii fasces essent, attigerat Romana felicitas supremum verticem. At mox inde deturbata est armis domesticis, iisque multo suorum sanguine horridis, quando jam in Magistratum cives, jam Patricii in semetipsos mutuis odiis, cædibusque surrexere.

1. Quæ bella Populo adversus Senatum erant?

1. Quas Tribuni plebis populi bono Leges sanxere, eadem ipsæ, ceu totidem scopuli fuere, ad quos allisa quies publica concideret. Harum unam dixere legem *Agrariam*, quâ Nobilium usibus certa terræ portio designabatur, portione, quæ supererat, relicta civibus. Aliam nominavere *Frumentariam*, quod communi ære conservari Granarium vellet; unde sustentando Populo pars assignata cederet. Tertiæ legi *Judiciali* appellatio, quæ & Senatores, & Equites publicis adesse consiliis, ac ferre calculos imperabat. Lex *Civitatis* Jura eadem; quæ civibus, fæderatis quoque tribuebat. Atque ex lege hac bellum emerit *Sociale*, dum fæderati negata sibi civium Jura ferro expetebant.

2. In Sicilia terris servi contra Dominos sese armabant, quod hi potestate sua uterentur asperius. Et vero à servis Romani prostrati sunt compluribus in præliis, denique tamen ipsi, qui vicerant, missi sub jugum imperata rursus fecere. Bellum hoc à servis *Servile* nuncupatum. Spartacus Gladiator, & ipse sibi servorum adsciverat manum, quæ permolesta initio Romanis exstitit, dum tandem pars seditiosorum potior caderet ferro.

3. Impius Catilina, quod affectati honores Consulis ei negarentur, facta cum æqualibus conjuratione, Romam flammis destinavit. Verum scelerata consilia detecta in tempore Orator Cicero, qui sub eam tempestatem & Consulisungebatur officio, dissipavit penitus, evertitque. Conjectus igitur in fugam est primo Catilina, paulo post & è vita abiit, ubi latronum exercitum, quem per eos tumultus corraserat, prælio amisisset. Anno mundi ter millesimo nongentesimo nonagesimo primo.

2. Quanam bella Patritii invicem gessere?

Tria: & primo quidem Sylla, Marius, ac Cinna; altero Crassus, Pompejus & Cæsar; tertio Lepidus, Antonius, & Octavius mutua arma conferebant.

1. Mari-

1. Marius & annis gravis & armis inclytus, cum ægre admodum ferret, Syllam juvenem copiis in Asiam ducendis præfectum, illud tamen apud Senatum potuit, ut hic commisso Syllam officio amoveret, Mariumque sufficeret. Ablatos sibi honores Sylla tam acerbè sensit, ut ultimos in furores exæstuans, copiarum partem Romæ admoveret, pulsoque inde Mario Cinam Consullem diceret, à quo nova rursus sententiâ exercitui præfectus, perrexit in Asiam, bello pontico finem daturus.

Vix ille abierat, & Cinna desertis Syllæ partibus Mario adhæsit, omnibus, qui a partibus Syllæ steterant, & Roma pulsus, & eorundem fortunis direptis in spolum.

Dum hæc in urbe geruntur, ex Asia redux advolat Sylla, adversæque partis centena omnino millia vel exilio mulctat, vel capite. Ipse à Romanis Dictatoris perpetui dignitate insignitur, cui post exactum triennium ultro renuntians, annum, qui vitæ supererat, voluptatibus tradit, & pediculari tandem morbo conficitur.

2. Crassum inter, Pompejum, ac Cæsarem ut animorum, sic & armorum erat arcta societas, quod tamen vinculum mors Crassi infregit, Parthico nimirum in bello extincti. Morientis ori liquefactum hostes aurum ingesserunt, eo tormenti genere nimiam hominis avaritiam castigaturi. Coorta subin inter duos contentio, num Cæsari potestas prima, num Pompejo competere, formidandum bellum accendit. Primus inimica signa Cæsar extulit, quâdo Pompejum ejecit Italiâ. Ne vero aurum, nervus belli, ipsum deficeret, expilato Romæ ærario centenariorum argenti aliquot millia secum in Hyspaniam avexit, turbas, quas Pompejani illic concitaverant, compositurus. Inde delatus in Asiam Pompejum ipsumet aggreditur, quem & Pharsalicis in campis acie devictum eo redegit, ut à fuga salutem peteret, in Ægyptum contendens, quæ tamen ei terra exitio fuit.

Cæsar subinde composito, quidquid seu in Asia seu Europa tumultuum supererat, triumphantis ritu Ro-

nam ingreditur, Dictatorisque perpetui honoribus ornatur. Unus denique habenas Imperii cepit, qua ex re à multorum calamis Imperatorum Romanorum primus celebratur. Cæterum quam ampla potestas Cæsari, tam & fuit brevis. Annus enim non abiit, & in ipsa curia Romæ à conjuratis, tribus ac viginti confectus vulneribus, occidit, turbata Libertatis publicæ infimulatus. Fuit Cæsar hic militari gloriâ non inclytus modò, sed facile omnium summus, ut cui quinquagenis è præliis diversorum hostium triumphatori Roma applausit. Verùm, quam magnus bello, tam infamis avaricia, ambitione, libidine idem extitit. Ejus tamen memoriæ è mensibus unum, quem Quintilem antè, indigitaverunt veteres, jam Julium dedicavère. Cæsus anno mundi quater mille simo decimo.

3. Octavius Nepos Cæsaris, quem & Hæredem suum idem dixerat, initio cum Lepido, Antonioque fædere, tres in partes divisum tenuère Imperium, unde sunt & *Trium Viri* nuncupati, improbantibus licet eam gubernandi rationem Crasso, ac Bruto & ambobus pro Libertate Romana acriter dimicantibus. At successu nullo; nam uterque in Macedonia acie superatus, ne superstes porro viveret probro, manu quivis sua obtruncatus periit.

Sed & *Trium-Viratus* hic integer diu non stetit, Lepido non jam suo, sed Octavii arbitrio agere coacto, ut cui, nescio quid simultatis cum illo intercederet, nec resistendi par suppeteret copia.

Antonio Socero, annuente Senatu, bellum denuntiaverat Octavius, tum, quod is Octaviâ sorore sua repudiata, Cleopatram sibi conjugem superinduceret, tum, quod fama esset, unum illum Ægypto dominari constituisse. Et vero cessit Octavio ex animi sententia belli alea, Antonio ad promontorium Asiacum in Epiro situm castris exuto, ac subin, dum fugitivus Ægyptum peteret, suamet manu confosò.

Stetit ergo penes unum Octavianum rei universæ summa, ita consensiente Senatu, ita anuente Populo, dum.

dom mundus, annum numeraret quater millesimum vigesimum quartum, quo & Natales accepit suos Monarchicum Romanorum Imperium, potestate Consulium, Reique publicæ penitus extincta.

Notanda circa Romanam historiam, antequam Monarchicum Imperium esset.

1. *Cur in Nabuchodonosoris statua crura ferrea Romanum Imperium designabant?*

Ad demonstrandam Romani potentiam Imperii, ut enim ferro metalla cedunt reliqua; ita Romano Imperia cætera.

2. *Unde Romanis tanta felicitas existit?*

Tum quod felicitate illa DEUS virtutes eorundem politicas, iustitiam præcipue coronaret: tum quod ob abominabilem cultum idolorum, aliaque enormia flagitia præmium aliud dare non posset. Tum quod horum respublica optimis Legibus regeretur.

3. *Quinam apud Romanos Divini erant ritus?*

Risum hi merebantur: tot enim sibi Deos Romani finxerant, ut vix locus privatis in ædibus aut campis existeret, cui non certus quispiam Deus præsideret.

4. *Unde in re tanta, tanta profuxit insania?*

Quod ad terrena duntaxat procuranda, servanda, augenda, curas Romani, cætera tam sapientes, suas protenderent, parum solliciti de veri Numinis vel notitia, vel cultu.

5. *Cur Romani ante, quam Monarchas haberent, tam paucos habuere Literatos?*

Quod eis res plerumque cum armis esset: inter arma vero, ut Leges, sic & artes silere soleant.

6. *An Julius Caesar rectè Primus Romanorum Monarcha nuncupatur?*

Licet talisre ipsa is fuerit, titulo tamen Monarchæ a Scriptoribus universe non donatur, quod eo regnan-

te, Romanus Populus Libertatis suæ umbram saltem aliquam tueretur quæ regente Imperium Augusto, & ipsa disparuit: ipseque à Senatu Populòque Romano Imperator proclamatus.

* * *

* * *

* * *

De Romanis Imperatoribus usque ad Constantinum Magnum.

CAPUT I.

De Romanis Imperatoribus Sæculi primi
post Natum: Orbi Servatorem.

1. *Quis Romanorum primus Monarcharum fuit?*

I. Augustus.

Finito ad Actium prælio, Romani Imperii Monarcha primus salutatur à Senatu Populòque Romano Anno mundi quater millesimo vigesimo quarto. Fuit Augusto magnus ac liberalis in omnes animus. Quos præ cæteris Doctrina commendavit, hos Ille cæteris præhabuit. Quare Virgilius, cum hoc & Horatius eidem primo fuerunt in pretio. Ut adeò regnante Augusto, & Liberales pariter artes residerent in solio. Communi ab omnibus ore *Patriæ Pater* audiebat. Eam ab omnibus commendationem tulit, ut vox una omnium esset, Principem, qualem in Augusto suspicerent, vel nunquam debuisse huic mundo nasci, vel certe huic nunquam per mortem subduci. Principis adeo Romanis dilecti, æstimatione memoria, ut & in posteris perennaret, hujus nomine mensis Augustus, quem ante Sextilem nominaverant, donatus est.

2. *Qualis Augustus in Prædonem publicum fuit?*

Quod in Caracotta animi excelsi argumentum dedit, ante alia celebrari meretur à posteris. Multo Augustus

gustus ære Caracottæ prædonis caput licitatus erat, cum ecce ! ipse prædo se Augusto sistit, pretium, quod pactus cum eo Cæsar fuerat, qui Caracottæ caput offerret, animosus exposcit. Acquievit petito Augustus, pretium rependit, & quod omni est pretio potius, vitam condonat.

3. *Quo freno Augustus iram coercuit ?*

Eò, quod Athenodorus, Sapientum unus, eidem suggessit: Ubi ea animum affectione tentari persensit, mox recitatis silentiò Græci Alphabetici literis spatium mansuetudini, qua ubique, semperque inclaruit, dedit.

4. *Quis modus, quise terminus regiminis Augusti fuit ?*

Ipsos quatuor supra quadraginta annos ad Clavum Imperii consedit, ut plurimum nullis tentatus vel seditionum turbis vel hostium armis. Solitus timore ac amore, beneficiis que suorum sibi animos subicere, & utut abundè consilii ipsi suppeteret, aliorum tamen placita lubens admisit, si quod majoris momenti negotium occurreret.

5. *Num vitiis Augustus caruit ?*

Caruit minimè, & sædæ libidinis, & avaritiæ sordes virtutum aliarum splendorem obscurabant summo-pere. Et avaritiæ quidem documento illud esto, quod Licinio Præfecto evenit: coëgerat Licinius malis artibus è subditorum crumenis peculium, quod cum Augustus compertum haberet, imò coram spectaret ingentem auri vim, bono Principis ut prætexebat, ademptam subditis, non modò pœnas ab homine non petiit, sed hujus quoque studia dilaudavit. Porro indignum Imperatoris animo illud erat: ubi intellecta suarum clade Legionum, quibus Varus præerat, in eum animi mœrorem dejectus fertur, ut menses aliquot ante abirent, quàm Augustus à pallore, doloreque rediret ad se. Quin & ajunt luctum hunc animi, allisis interdum muro cervicibus fuisse testatum,

cas continuò voces ingeminando : *Quintili Vare, redde Legiones, quas perdidisti.*

6. *Quo anno Servator orbis est natus?*

Annum, quem sui regiminis trigessimum nuncupavit Augustus. Natales Servatoris in Bethlehem illustrant. Anno mundi quater millesimo quinquagesimo tertio, quo ipso tempore universum per orbem tumultus bellici altum fielebant. Ex eodie, quo Servator orbi est natus, solemni edicto cavet Augustus, ne ipsum quis deinceps vocare Dominum attentaret. Annos adhuc ubi vixit quatuordecim, Nolæ civitate Campaniæ excessit è vita.

2. Tiberius.

1. *Qualis Tiberio indoles erat?*

Multum sanè, imò ex integro diversa ab Augusto. Erat hic Augusti Privignus, nec ab hujus moribus admodum abluferat, quando Imperii fasces primum accepit. Verùm haud diu sibi constare potuit simulata Virtus, quando mox in aperta crudelitatis, libidinis, Ebrietatis vitia prorupit. Simulandi, dissimulandique artem ita calluit, ut eum vel intimi non haberent perspectum. Cùm occultus animum dolor premeret, serenitatem vultu præferebat, cùm secundis affluere, mœrorem animique turbationem simulabat. Quos odio prosequabatur, blanditiis, quos amaverat, terroribus opplebat. Unde nemo erat, qui non ab hoc Protheo suæ vitæ timeret. verbulum, quòd adversus ipsum incautiori exciderat: vultus minùs benè ad placendum compositus, querela, quàm forte ii, quos periculi de subditis faciendi causâ emiserat, referebant, tametsi nullo niterentur vero ad inferendam necem, erat abundè. Et hoc à turbine ne illi quidem, quibus maximè Cæsar assueverat, exempti fuere. Seianum certè, quem Imperatoris favor ad summa evexerat, ejusdem furor, dum metueret minimè, depressit ad ima.

2. *Quo tempore Servator in crucem est actus?*

Anno imperantis Tiberii decimo nono crucis supplicium Servator sustinuit, cui etiam vivo Tiberius divinos honores decrevit, ubi de iis, quæ supra naturæ ordinem ille gesserat, à Pilato fuisset edoctus. Vivere tandem Tiberius desuit annorum plenus, anno à suscepto regimine vigesimo tertio. Demortui manibus communis omnium ordinum gratulatio parentavit. Anno Christi trigesimo septimo.

3. *Caligula.*

1. *Qualis erat Caligula, dum imperaret?*

Avunculum Tiberium impietate superavit. Quam ille immensam auri copiam (centum omnino milliones erant) corraferat, brevi admodum tempore dilapidavit. post in id unum intentus, quibus jam studiis deficientem pecuniam instauraret. Has inter conquirendi æris industrias & illa fuit, qua mortis propinquos, sua ut sibi bona transcriberent, coëgit: dum verò his sanitas prior rediret; iussit tyrannus morantem animam vi pelli corpore, quo certius citiusque per eorum funera ad eorundem fortunas penetraret.

2. *Quæ speciatim infania documenta edidis Caligula?*

Voluit à suis cultu affici Divino. Aliorum simulacris Numinum capita abstulit, sua imagine in eorum subrogatâ locum. Sonipedem, cui *Incitato* nomen, quo utebatur, non convivam modò mensæ imperatoris adhibuit, cibosque aurea è patina præbuit, sed & Romani Consulis eidem honores decrevit. Conqueri auditus est, quòd, se regnante, Roma ab incendiis, fame, lue pestifera, terræ tremoribus vacaret.

3. *Quousque suam ille savitiam provexit?*

Satis ei non erat, morte affici mortales: ut tormentis, modisque, quàm fieri posset, exquisitissimis perirent, laboravit, sæpius in has voces adhortatus

tortores : ita cædite, ita inactate, ut morituri se mori sentiant, mortis amaritudinem veluti per guttas degustando.

Denique in lucem protracti sunt publicam gemini crudelitatis libelli, quorum alteri *Gladius*, alteri *Pugio* nomen : horum nempe utriusque eorum inerant nomina, quos violentæ neci destinasset, quæ res indigna adeo, ac invisa suis accidit, ut ii ipsi, qui custodire Imperatoris corpus debuerant, illud triginta vulneribus, applaudente Roma, confecerint. Anno nati Redemptoris quadragesimo primo.

4. Claudius.

1. *Quanam ratione Claudio Imperatoris Romani Dignitas obtigit.*

Romanus exercitus Imperatorem Claudium pronuntiavit, non opinantem duntaxat id minimè, sed quod mortem metueret, iam fugæ accinctum, quando Consules, Monarchici regiminis saturi, Cæsarem stirpem (cujus & Claudius furculus erat) tollere universam cogitabant. Non ita cum consulibus milites sensère, ut quibus certum erat novum Cæsarem dicere, & hunc. Claudium quidem; quò timidus ille magis, hoc & Imperio aptior jam videbatur; nec enim à tali indole expectandam sævitiam censebant esse, quam olim in Tiberio, nuper in Caligula fuissent, experti, cui militum sententiæ & à Senatu fuit acquiescendum.

2. *Quanam Claudio indoles erat?*

Ingenium erat Claudio infirmum sanè, ut quod & servorum, quin & fœminarum consiliis facile obtemperabat, quæ nonnisi effera, crudeliâque suggererant: quibus & factum, ut Consulum, civiumque haud pauci gladio caderent, quorum cædem dissimulans Claudius etiam cur abessent, requirebat. Messalinam fœminam pessimam, quam sibi thoro junxerat, manu violenta extinxit, percontatus subin, dum ad cœnam illa non compareret, ubi locorum moraretur?

tur? Mesalinæ Agrippinam suffecit, cui ut par conjugii dignitas, ita & par impietas erat. Hæc matrum veneno perdidit, ut neronem filium scepro ad-moveret; cum enim cæcus uxoris amoribus maritus Hæredem nominarat, Occubuit Claudius anno sal-
vati orbis quinquagesimo quarto.

5. Nero.

1. Quæ imperandi ratio fuit Neroni?

Omni dignum laude primum fluxit quinquenium, quo Magistrum Senecam audiit, ejusque ductum fuit secutus. Huic ut auscultare desit, crudelitatis por-tentum evasit; nam & Præceptorem Senecam, & Agrippinam Matrem, & uxores geminas, cum his germanum fratrem, Viros denique à moribus ac ge-nere laudatissimos dedit neci.

2. Unde prima in Christi Cultores persecutio?

Primas persecutioni Christianorum flammæ Nero attulit; cum enim hic Romanam civitatem ignibus sub-jecisset, indèque cives seditionem spectarent, authores barbarum Christianos proclamavit, in quorum proin-vitam omni tormentorum genere sævitum est. Ho-rum non paucos ferarum animantium pellibus insu-tos, canibus pabulum fecit, alios pice, resinæque oblitos, nocturnis spectaculis ceu faces adhibuit. Ge-minas rei Christianæ Columnas Petrum ac Paulum, hunc quidem ferro, illum crucis ligno prostravit.

3. Quanta Prodigientia Neronis erat?

Prætereo silens turpissimas libidines, quibus vel brutis inferiorem se fecit. Vestes in dies singulos ita mutavit, ut toto anni tempore nunquam easdem in-dueret. Retia venantis ex aureo erant filo. Multos soleis pariter aureis voluit muniri. Vim æris inge-nem in profligatissimæ vitæ homunciones effudit. Pa-latium, quod sua ex mole civitatem diceret, ere-xit, illudque, quod auro copioso incrustatum esset,

aureum appellavere. Alio profecturum Imperatorem currus millenis pauciores nunquam sunt comitati.

4. *Quis tandem huic hominum portento fuit exitus?*

Omnibus ob flagitia exosus cum esset, quaesitus ad necem, suo maluit, quam alieno mucrone cadere, quem proin sibi per viscera adegit. Anno Domini sexagesimo octavo.

6. Galba. 7. Otho. 8. Vitellius.

1. *Quid Galba accidit?*

Nerone etiamnum superstite, ab exercitu Galba Imperatoris dignitate ornatur. At, ubi severitate nimia fuisset, utus in suos, ab his ipsis, mense ab inauguratione septimo, confoditur.

2. *Quid Othoni evenit?*

Otho, qui Galbae successerat, quatuor intra menses sui regiminis attigit metam. Hic ab exercitu Italico evectus ad thronum est, quo ipso tempore Vitellius à milite, qui in Germania bellabant, Imperator promulgatur. Devicit hic praelio ad Cremonam Othonem, qui probri impatiens sua ipse manu se peremit.

3. *Quid de Vitellio memoratur?*

Vitellius hominis ventri per omnia devoti portensum, mense sui Imperii octavo; Romanam per civitatem raptatus strangulatur, subin Tyberinis fluctibus datur in praedam.

9. Vespasianus.

1. *Quanam Vespasianus gradu Imperii verticem attigit?*

Tenuium parentum filius ad thronum promotus est à Romano milite, quod arte bellica excelleret, quae tanta in eo erat. ut hunc ante alios Nero parem judicaret, qui natus in Judaea turbas compesceret Rebus compositis, ubi Titum filium copiis sui loco praefecisset, in Italiam ipse revertitur.

2. *Quodnam regimen Vespasiani fuit?*

Quod vel exoptare Romani poterant, gratus erat omnibus; nam & in omnes usque eò benevolus, ut gravi detentus morbo, sui tamen adeundi copiam nulli eorum negaret, qui indigeret. Una avarities tot inter virtutes vitium fuit; nam ipsas ob cloacas, certum sibi ab urbe vectigal voluit expendi. Mortem ubi vicinam sensit, corpore erectus in has propè veces animam emisit: *Casarem oportet stantem mori*. Excessit anno Imperii sui decimo, servati orbis septuagessimino nono.

10. Titus.

Quis, qualisve Titus erat?

Vespasiani Parentis optimi, melior filius, orbis *universi* Delicium omnium ore celebratus. Ad bene merendum de aliis adeò pronus, ut diem illam, qua in neminem favoris aliquid contulisset, pro nulla haberet. Unde & dignam imperatōrio fastigio sententiam protulit, quando Principes cum in finem orbis natos asseruit, suis ut prodesse. Erant, qui nimiam ejus munificentiam fugillarent quibus illud unum ille reposuit, oportere, ut Princeps suorum neminem moestum dimittat. Biennium exigit Princeps acceptissimus, cum allato, ut aliquorum fert sententia, per fratrem Domitianum veneno, vivere desist, luctu Romanorum tanto, qui sublato orbis *universi* Delicio debebatur. Cum numeraret orbis à Servatore nato annum octogessimum primum.

11. Domitianus.

1. *Unde altera in Christum persecutio nata?*

A Vespasiani degenere filio, fratrēque Titi, pro quā absumili! Domitiano. Ultimis hic cruciatibus complura Christianorum millia enecuit.

2. *Quodnam Domitianus convivium apparavit?*

Cum satur esset humani sanguinis, cœnam instruxit à ritu sanè barbaro & urbi & orbi non famosam duntaxat,

rat, sed execrabilem, cui tamen ille Nobilium flo-
rem voluit interesse. Quæcunque seu sub oculos, seu
sub aures venerant, luctum, dolorem, præsentem-
que mortis imaginem præ se ferebant. Aulam, quæ
convivas excepit, pullati tapetes instraverant. Sedi-
lia visebantur è ligno, columnis seu totidem tumu-
lis, quorum & formam referebant, non tam nixa,
quàm super easdem reclinata. Collucebat ex harum
singulis pendulus tristi è lampade feralis lichnus, tre-
mulæque luce suum cuiusvis affidentium nomen tabellæ
inscriptum exhibuit. Simul datum est initium epulis,
simul atratorum turba Epheborum ingreditur, omni
eo ritu perfuncta, quem mortuorum funeribus adhi-
bere solebant. Quò verò tristior, certiorque mortis
prostaret facies, Domitianus ipse sermone ad extre-
mum luctum (moriendi necessitas argumentum erat)
composito, hospites allocutus, nullum non eorum
in horrores supremos affuturæ propediem horæ ulti-
mæ conjicit. Tandem ita saginatos terroribus,
domum quémque suam, curribus exceptos regiis, di-
mittit. missos novo metu singulos conficit, dum in
singulorum foribus Palatinum statuit, at non qui
mortem, quam omnes, sed præiosa munera, quæ
nullus expectaverat, sui Principis nomine elargiretur.
Ut adeò instructa scena ex læto saltem fine cessaret
esse tragædia.

3. *Quanam fastus stultissimi idem Domitianus
argumenta dedit?*

Non Domini modò, verùm & DEI vocabulo vo-
luit honorari, dum interea mimicus ille Deus, domi
conclusus, venandis ibi muscis horas ac dies non pau-
cos tereret.

4. *Qualis morienti Domitiano exitus fuit?*

Tristi syllabo, qui eorum tenebat nomina, quos
atrò notatos calculo certæ lanienæ Cæsar destinârat.
& Domitiæ Imperatricis nomen inerat, quòd illa cùm
non sine horrore intimo spectâisset, in mariti perfidi
caput

caput cum suis conspirat; necatque serpentem venenô, ne veneni hujus ictu ipsa prior concideret. Anno nati Domini nonagesimo sexto, imperantis Domitiani decimo quinto.

12. Nerva.

Quinam huic mores?

Non ex Italia, ut ii, qui præcesserant, sed ex Creta Insula oriundus, munificentiae, Clementiaeque laudibus ubivis innotuit, longè alius ab antecessoribus. Abolitis, quæ Domitianus pessimè sanxerat, decretis*, de communi bono insigniter meritus, & Christianos quoque sibi devinxit. ut in quos ullis posthac seu vexationibus, seu suppliciis animadverti cavet severè. Dignus, qui vitam longiùs produceret, emensus biennium sui Imperii, prævalentibus annis excessit è vita. Anno Domini nonagesimo octavo.

CAPUT II.

De Imperatoribus Romanis secundi sæculi.

13. Trajanus.

1. *Quanam Trajano regendi ratio fuit?*

Trajanus, Natione Hispanus, ea commendatione Romano præfuit imperio, ut *Principis optimi* appellatione ab omnibus exornaretur. Ut ut clementiâ excelleret, Christo tamen inauguratos, ceu inimicos Numinum, mille suppliciis excruciebat. Cùm autem à Plinio juniore, Præfecto quopiam suo, de horum integritate edoctus fuisset, sævire in illos paulò mitiùs cæpit.

2. *Quæ ante alias in eo prærogativa tminuit?*

Tum quòd ab ira nunquam se triumphari passus sit: tum quòd in bello contra Dacos gesto, suamet purpura militum sauciorum vulnera ligarit, dicere audi-

auditus non raro, cum se futurum suis, qualem, si ipse subditus foret, suum erga se Principem vellet. Cæterum ebrietatis ac libidinis vitia, quamquam Trajano dominaretur, tamen vel à subditis observata non sunt, vel certè ab his dissimulata, quòd rei summam administraret ex omnium voto. Obiit post decimum nonum annum regiminis anno Christi 117.

14. Hadrianus.

1. Quanam de hoc celebrant Scriptores?

Hadrianus & ipse Hispanus, quem Trajanus sibi filium adoptaverat, eruditionis laude inprimis, tum pacis studio, item comitate morum, omnium in se animos, amorésque convertit. Cùm fortè urbis compita obambulet, verula ausa est ab eo alloquium petere, quod dum hic, negotia causatus, negasset, mox illa ad Principem: Renuntiaret imperio, quando ei aures ad miserorum querelas non paterent. intempestivum monitum animo Cæsar accepit non æquoduntaxat, sed optimò. Quare & sine mora sui alloquendi copiam afflictæ indulxit.

2. Quam in regendo tenuit methodum?

Subjectas sibi Provincias ut plurimum pedes peragravit, ordinavitque, suæ ubivis prudentiæ statuens monumenta. Hebræos, qui rursus ausi fuerant, superbas cervices seditiosi erigere, omni enervavit robore. Nec paulò mitior Christianis aliquando tempore fuit, cum quibus tamen haud multò post, perlectis, quos in eorum defensionem Quadratus Apostolorum discipulus porrexerat, libellis ingratiam rediit. Annos triginta ac unum sedit ad clavum, inde per mortem advocatus anno Domini centesimo trigesimo octavo.

15. Antoninus Pius.

Quisnam huic suos regendi modus?

Ab Hadriano adscitus in filium, hujus & inhærente vestigiis egregiè institit. Pacis cultor exitimius, barbaris quoque in pretio fuit. Mole celeberrima,
quæ

quæ ab Hadriano nuncupatur, antecessoris sui tumultum exornavit. Lege sanxit, ne ulli posthac fas esset, quemquam in jus vocare eo duntaxat nomine, quod Christi dogma sequerentur. Post Imperium annostres supra viginti administratum, à curis requievit anno Servatoris centesimo sexagesimo primo.

16 Antoninus Philosophus & Lucius Verus.

1. *Quidnam de his refertur?*

Eadem in Imperium potestas utrique erat, indoles eadem non item Cùm Antoninus à virtutibus, Verus frater à vitiis duntaxat celebraretur, quæ hunc brevi admodum (gulæ præsertim intemperantia) tumulto intulêre. Antoninus, quod Philosophiam alias ante disciplinas adamaret, Philosophi edeptus est appellationem. Certè ex scientiæ illius placitis illud obtinuit, ut in prosperis juxta & adversis sibi semper idem constaret. Inde nata illi familiaris sententia, felicem omnino, beatumque populum existere, cui vel præessent, Philosophi, vel, qui præessent, colerent Philosophiam.

2. *Quale prodigium calitus contigit inspectante Antonino?*

Ea tempestate, qua Antoninus cum quadiis, ac Marcomannis (hodie Moravos, Bohemosque nominamus) bello decertabat, res evenit prodigiola in paucis, quam & suismet oculis usurpabat Imperator; cùm enim hic ab inimico exercitu Wandalorum præcipuè, Polonorum, Suevorumque operâ undique circumventus, proximus ab exitio esset, siti nimirum extinguendus cum suis, Legionum una Romanarum, quæ se Christo jam antè devoverat, fusis ad eundem precibus undas expetit. Et en? petitiæ continuò pluviae cadunt, solaque Romanorum castra imber ille recreat; aëre, cui hostium agmina suberant, fulgetris, tonitruumque frageribus tam horrendum

dum crepante , ut in Metum primò , mox in fugam hostem conjiceret. Imperator , quæ coram ipsis spectasset , simul Romanis Senatoribus perscribit , simul , ne triste quidpiam Christiano Nomini posthac eveniat , prohibet severè.)

3. *Unde quarta in Christianos orta est persecutio ?*

Quamquam multò aliter Imperator statuerat , Provinciarum tamen Præfetti barbarè admodum Christianos habuère , unde horum odio quartæ persecutionis erupit tempestas , cui nova accessère augmenta ab Imperatore Commodo , qui Antonino successit. Obiit Antoninus anno Christi centesimo octogesimo , administrati ab ipso Imperii decimo nono.

17. Commodus.

1. *Qua potissimum ex re hic orbi innotuit ?*

Ex morum turpitudine , ac crudelitate. Quòd furor Gentilium in Christianos quantum desæviret , Author ille fuit. Romanos Senatores , viros item primi sanguinis secum in arenam descenderent , coëgit , quibus cum arma ex plumbo , sibi è ferro dari vellet , plagis singulis singula funera respondebant ; quibus ille ridendo insultabat.

2. *Qualem triumphum idem de cohorte mendiculorum retulit ?*

Crudelem omninò Coëgerat unum in circum universam cæcorum , claudorum , variisque corporum miseriis laborantium , quos tum Roma habebat , turmam. Quemvis horum ubi spongiâ instrui iussisset , quâ quivis se defenderet , ipse arcem ingressus clavam vibrans prægrandem , postquam in inermem turmam multis etiam vulneribus , multisque cruciatis depugnasset , velut repræclarè gesta celebravit triumphum. Neque hic stetit infania. Divinis appellari nominibus , habituque Herculis indutus , colit ut Deus voluit. Impatiens coronatæ hujus bellæ popu-

populus eandem jugulavit anno decimo tertio occupati per illum solii , ne verò vel memoria monitri superesset , nomen hujus erasit , statuásque confregit. Anno Christi centesimo nonagesimo secundo.

18. Helvius Pertinax. 19. Didius
Julianus.

Quid de his occurrit ?

Helvius , quòd invitus thronum conscendisset , Pertinax nuncupatus , post trimestre Imperium , idque non integrum , à militibus , quorum licentiam compescere conabatur , confoditur. Didius Julianus , qui coronam pretio conduxerat , visus eadem indignus , postquam hanc decem hebdomadas gestarat , violenta subditorum manu perit. Scilicet pudebat Romam , talem sibi præesse , qui non meritis , sed aurò illuc evasisset , ut dominari posset.

C A P U T III.

De Imperatoribus , qui tertio sæculo Romanos regebant.

20. Septimius Severus.

1. *Quanam ratione hic ad Sceptrum fuit promotus ?*

Gente Afer à militibus Imperator nominatur. Ea dignitate ut certior , securiorque frueretur , Pescennium ac Albinum (qui & ipsi eo tempore locorum alibi fuerant Cæsares proclamati) jugulavit.

2. *Unde quinta invaluit persecutio in Christianos ?*

Idem Septimus persecutionem hanc excitavit , idem & promovit. Ob dolores Podagræ cùm Regni curis minùs jam idoneus haberetur , militum calculis filio habendæ Patris destinantur , quo Severus comperro , fellâ pestatoria in Curiam delatus , iussisque , qui pro filio sensissent , coram adesse , dum hi rerum hæc

facie conterriti purgare factum pararent, præcipitem eorundem sententiam eo dicto castigavit, an ignorarent, Populos capite, non pedibus regi? Moriens in has voces desit: *Omnia fui, & nihil mihi prodest.* Anno Christi ducentesimo, undecimo.

21. Caracalla & Geta Fratres.

1. *De Caracallæ regiminis initio?*

Caracalla ut solus imperaret, Getam fratrem, dum hic ad Matris premium, ceu asylum confugisset, trucidavit. Ut verò eadem hanc beneficio compensaret, fratrem Getam in syllabum Deorum retulit. Papi- nianus Juris peritus, quòd scelus hoc improbare, morte luit, qua & omnes, qui à fratris partibus ste- tère (viginti omnino millia) interiêre.

2. *Quanam crudelitatis specimina Alexandria edidit?*

Civium plurimos nece sustulit cruenta. quòd ab eis fuisset risu exceptus, cui tamen ipsemet materiem de- dit: voluit nimirum per omnia magno par Alexan- dro haberi, cùm hoc uno similis Alexandro esset, quòd, ut ille, sic & ipse capite ad lævam magis pro- clivi incedere solet. Postquam sexennio nemini non gravis solum occupaverat, Macrini manu est cas- sus. Anno Domini ducentesimo decimo septimo.

22. Macrinus.

Quis Macrinus fuit?

E plebe ortus, sola militari peritia ante alios insi- gnis à Romano Milite præficitur Imperio, cui, cum biennio, eoque non integro præfuisse, violenta ma- nu & vita & solio dejicitur.

23. Heliogabalus.

Quinam Heliogabalo mores fuêre?

Heliogabalus à cultu muliebri dictus & Sardanapa- lus, anno ætatis quinto decimo regni Romani guberna- culis

naeulis est admotus. Hic, utut à natura animo satis capaci esset instructus, tamen motus vel credi mente voluit, vel certe potuit; adeò enim ab omni ratione diversa imperabat. Jam patinam cristis Gallorum plenam, jam pavonum cerebro, jam ovis perdicum, mensis iussit inferri. Dum fortè civitates mari adlitas incoheret, ferinà, dum iis in regionibus versaretur, quæ à mari essent magis remotæ; piscium omni genere voluit satiari. Mensæ adhibuit modò non nisi Strabones, subin strumosos, aliàs Calvastros, Na-fones, quos hospites cibus vel è ligno, vel cera formatis pessimè saturos domum remisit. Si quos primi ordinis Convivas vocasset, iis sedilia (utrium instar) aëre turgida subiecit, quæ rare-sciente aura subsidentia, eos, qui infederant, cum ludibrio in terram deponerent. Insaniæ porrò suæ ultimum specimen daturus, quotquot araneorum telas in urbe fuerat reperire, in unum iussit cumulum congeri, quæ suo pondere dena librarum millia confecêre, docturus nimirum eo facinore, quæ amplitudo Romanæ civitatis esset. Necdum finierat quartus regiminis annus, & dum fors naturæ necessitati indulget, exturbatur à statione spiritus. Corpus, pro ludibrio per urbis compita vectum Tyberi hauriendum datur. Anno Christi ducentesimo vicesimo secundo.

24. Alexander Severus.

1. *Quas hic sibi laudes comparavit?*

Alexander, cùm annum ageret ætatis decimum æ sextum, Imperium adit, communi cum Augusto, Trajanoque Principis *optimi* donatus appellatione. Huic ut in pretio, sic & amoribus erant, qui literis eminebant, horum præsentia unicè affici solitus, iis, qui vel assentatoriam, vel histrioniam profitebantur, procul amandatis, Ulpianus, quo Præceptore utebatur, loco ei erat præcipuo: cuius, quemadmodum & aliorum prudentum, quos inter sua in Regia Christianos plures nunerabat, consilia exquirebat, sæpius, iisdemque & promptus acquiescebat. Illud singulare,

E 2

quod

quodd Ulpianum , quem antè diximus , dum huic inimici necem pararent , propriæ objectu purpuræ protexerit.

2. *Quodnam axioma illi solemne fuit?*

Quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris. Regulam hanc à Christianis acceptam & in aula & compitis loco voluit publico prostare. Tandem , quod in milites videretur asperior (unde & Severum nominabant) eorundem furoribus , atque mucronibus cecidit victima. Anno imperii sui decimo tertio , Christi ducentesimo trigésimo quinto.

25. Maximinus Thrax.

1. *Quæ Maximinus re potissimum claruit?*

Opilionis hic filius eminentiâ corporis , roborèque ita præstabat , ut , si cum eo vel duodeni in certamen venirent , unus ille subigendis omnibus sufficeret. Quadraginta bubulæ carnis libras una refectione solitus absumere. Primus ille fuit , qui in eadem Severi iuravit , cui successit in solio , haud annuente quidem Senatu , vel volente milite.

2. *Quæ erat sexta in Christianos commota persecutio?*

Maximinus Imperator , cum omnes , quotquot ei minùs grati acciderant , è medio tolletet , in eos præcipuè crudelitatis arma expedit , quos compererat , cum Christo sentire : ante tamen alios ultimis cruciatibus eos affecit , qui Legum Divinarum vel Doctores existerent , vel Sacerdotii dignitate fulgerent. Certus , extinctis hisce facibus , suas lapsum in tenebras rem Christianam universam.

3. *Qualis exitus morienti fuit?*

Crudelitas Maximinum suis adeò execrandum fecit , ut , ceu Patriæ lues pelleretur solio , eidemque sufficeretur Gordianus , qui cum ætate nimium provecta sustinendis Regni negotiis parùm aptos afferret humeros , Gordianum filium in officii societatem vocavit:

Verùm

Verum haud multo post utrumque mors cruenta subduxit Imperio, quod ne diu omni prorsus sustentaculo careret, Senatus Romanus Pupienum, cum hoc & Balbinum substituit. Displicuit electio militi Romano, quod facta ab Senatu esset: quare utrumque, quem ille recens statuerat, Urbe eiecit, quo interea furo & Maximinus in castris ad Aquilejam una cum filio interiit, postquam is biennio necdum exacto non tam imperiis, quam caedibus Romam funestasset. Anno redempti orbis ducentesimo trigesimo septimo.

26. Gordianus tertius.

Quid in hoc laude dignum?

Hunc quoque Romanus Exercitus Caesarem dixit. Quam aetate tenuis, tam natus videbatur Imperio Gordianus, id, quod ab adito mox regimine palam fuit. Mithreo socero, viro insigniter prudenti, Praefecturam urbis detulit omnino publicae rei bono. Verum non diu tenuit ea Romae malacia, quando Gordianus, cum a regni sui auspiciis annum quintum posuisset, Philippi Arabis (eodem ille fasces ambierat) scelere fuit peremptus, quem non multo ante Mithreus, praecessit ad tumulum pari furo sublatus est vivis. Anno post natum Deum-Hominem ducentesimo quadragesimo quarto.

27. Philippus cum Philippo filio.

Quanam utrique fuit conditio?

Philippus Arabs ultimae hominis fortunae, qui Gordianum per vim expulerat solio, eodem & ipse, evoluta necdum quinquennio, per vim deturbatus est a milite Romano, cujus studia Decius, nescio quam arte occuparat. Philippum filium, quem throni socium Parens elegerat, habuit & socium fatis. Placet nonnullis, Philippum Christianis prius sacris fuisse initiatum, cui sententiae pauci accedunt, quod illius mores Christianae dogmati parum responderent. Caeditur anno Christi ducentesimo nono.

28. Decius.

Quis auctor septima persecutionis adversum Christianos:

Triennium non excessit Decii regimen, eos tamen intra limites Christi sectatores undique conquisitos, igne ferroque persecutus est. bellum, quod in Scythas susceperat, ei fatale fuit; nam à Theboniano Gallo, Ducum suorum uno proditus, dum fugam parat, ita limosæ paludi infigitur, ut demortui cadaver nulli amplius, omni etiam labore adhibito, pateret. Anno Domini ducentesimo quinquagesimo primo,

29. Gallus & Volusianus.

Quid Gallum Romanis, aliis infamem fecit?

Perfidus hic Decii proditor ut Christiano, sic & Romano Nomini summè noxius fuit; in eas enim cum Scythis pacis condiciones descendit, quæ Romanæ Majestati; omnes apud Gentes summæ; maculam aspergeret multò turpissimam, cum certum in annis singulos tributum se daturum reciperet. Qua ex re indignus habitus, qui vitam aut regimen porro extenderet, unâ cum Volusiano filio regni socio, utrôque privatus est. Anno Christiano, ducentesimo quinquagesimo quarto.

30. Æmilianus.

Qua Causa hujus regimen breve aded fuit?

Hic, ubi eos, qui Imperantem præcesserant, suis seu consiliis seu artibus inde expulisset, solium tandem affectus est. At trimestre non abiit, & abire iussus est ipse interfectus à suis, quod cum exiguis nimis Natalibus esset, indignus tanto fastigio haberetur.

31. Valerianus ac Gallienus.

1. Unde orta est octava in Christianos persecutio?

Valerianus Gentem Christianam quantis potuit, persequi foris, viribusque contendit. At non impune. Nec enim multò post à Sapore, Persarum Rège, prælio devictus, datúsque in vincula, toto, quo superfuit, vitæ spatio miserabile spectaculum fuit, dum Saporì, equum incensuro, pro scabello serviit, eumque in finem ferreæ inclusus caveæ, Regem comitari est iussus. Tandem detracta pelle, inspersusque sale excessit.

Gallienus.

2. Quid de hoc Monstro memorant?

Quòd scelerato Patre sceleratior effet filius, eo demonstravit, quando Parentem vinculis eximere cùm posset, ad aliorum quoque preces surdus renuit. Voluptates scèdissimas cùm Regni curis præhaberet, in deterius abiêre omnia. Prorupêre diversis è Provinciis Tyranni triginta, qui Romani Imperii habenis inhiabant. Ipsa eadem tempestate hostes barbari Romanas terras tentatis assultibus variis invaserant. Dedit consilium vexatio; nam & Gallienus tandem arma paravit, quibus vim illatam Romanis finibus repelleret. Sed expulsus ipse regno & mundo à conjuratorum manu prope Mediolanum properavit ad plures. Imperio per annos quindecim pessimè administrato. Anno Nativitatis Dominicæ ducentissimo sexagesimo octavo.

32. Flavius Claudius.

Quid de hoc laude dignum memoria proditur?

Militaris scientiæ laudibus insignis, diu exulem

Romano ab Imperio pacem sua ille prudentiâ restituit. Cujus egregium tunc argumentum dedit, quando Senatui, num Tyrannos antè, num verò barbaros opprimi oporteret, interroganti, hanc in sententiam respondit: oportere omnino Barbaros antè armis subigere; cùm hi universæ Patriæ; Tyranni verò unius Cæsaris hostes existerent. Cæterùm eo in bello trecenta Gothorum millia cecidère, navigia eorum bis mille hausta fluctibus sunt, universa denique Patria à Tyrannis purgata. Biennium Claudius Imperio præfuit, luc subin afflatus pestifera occubuit. Anno Domini ducentesimo septuagesimo.

33. Aurelianus,

Quis ortus persecutionis nona fuit?

Quàm egregius stetit pro tuenda Patria, tam crudelis fuit pro extirpanda re Christiana Aurelianus. Post captam Reginam Zenobiam, quæ potentia hucusque in Oriente prævaluit, post Tetricum; qui Galliæ sceptro immixtus, domitum triumphum adornavit, qualem Roma antè nullum spectarat. Quinto Imperii sui anno confossus excessit. Anno Dei Hominis ducentesimo septuagesimo quinto. Septem fluxère menses, & suo Imperium Moderatore supremo caruit, nec Senatus, nec Exercitu alium pronuntiare auso. Tandem Senatores Tacitum elegère, Virum Musis, & Paci plùs addictum quàm armis. Tenuit hic Imperii summos fasces semestris spatio, quos Florianus demortui Imperatoris frater cùm sibi percuperet, oppressus & ipse occubuit. Anno Nati Domini ducentesimo septuagesimo sexto.

34. Probus.

Quædam huic Encomium ferunt Scriptores†

Bello ut aliis celebrem, ita Teutonum Genti formidandum se fecit. Hos enim, dum in Gallis turbas

bas moverent , faustum & arma ponere armatus ipse coëgit , dum quadraginta eorum millia ferro profligavit. Novenis Regibus , Regulisque nonnisi flexo poplite supplicibus concessit pacem. Tot victoriis clarus magnifico apparatu Romam ingreditur , cujus celebritas quò esset solemnior , ingentem vim arborum cum harum radicibus Romam transferri , publicæque in arca jussit plantari , quò haberet Romanus Populus , ut vel intra mœnia animo simul , ac venatus indulgeret. Quem in finem Struthiones mille , mille item cervos , aprósque , luce postera Leopar-
dos centum , Leones ducentos , ursos centenos munificentia verè Imperatoriâ abrumendos reliquit. Sexto imperii sui anno occiditur a seditioso milite , quòd eum & pacis tempore ducendis aggerum , fossarumque laboribus plus quam æquum fuerat , fatigaret. Anno Christi ducentesimo octogesimo secundo.

34. Carus Parens , Numerianus , ac Carinus Filii.

Cur tam breve his tribus regimen fuit?

Carus post Provincias nonnullas , quæ Romanis ademptæ fuerant , denno recuperatas primo regiminis anno , decessit. Numerianus Cari Filius , Vir apprimè bonus , haud mulo post funus paterno funeri adjicitur ab Apro , qui & ipse tandem Diocletiani manu cæsus occubuit , Carinus Cari Filius minor natus homo voluptarius , cum anno altero Occidenti imperat , suis à belli Ducibus trucidatur . Anno Christi ducentesimo octogesimo quarto.

36. Diocletianus , ac Maximilianus.

1. *Cur primus horum infamis aded?*

Diocletiano Romani militis favor coronam imposuit , quam ille sortem minimè capiens , quò minor natalibus , hoc fastu major , eo est prolapsus amen-

tim, ut calceos quidem suos gemmis pretiosissimis exornari, se verò ipsum, honoribus divinis jussit colli.

2. *Qualis persecutio contra Christianos decima erat?*

Legerat Diocletianus Maximinianum in Consortem regni simul ac furoris socium, quò, si ullus alius, in Ovile Christi uterque grassatus est. Sola Ægypti terra centies mille, iterumque quadragies quater mille numerat eorum, qui sanguinem pro fide dedere, illorum verò, qui eandem causam luere exilio, septies centena millia.

3. *Cur duo insuper Imperatores electi?*

Cùm Romanum Imperium hostes impeterent undique, necesse habuit Diocletianus, & Maximinianus, ut Regni tutelam in plures dividerent. Erat horum alter Constantinus Chlorus, alter Galerius.

4. *Qua ratione vitam transegit Diocletianus post Imperium ultro abdicatum?*

Post Imperium viginti per annos curatum, placuit Imperatori utrique, posito gubernaculo sibi soli vivere. Diocletianus proin Solonæ in Dalmatia, solo nimirum patrio, vitam egit privatam, ubi in hortorum cultura (stupente Imperio) egit novennium. Ubi dein Magnus Constantinus imperare Romanis coepit, Diocletianus, quòd conjurationis insimulatus, malè suis cervicibus metueret, fata, quæ metuit, adacto suamet in viscera ferro occupavit. Cœterùm Maximianum, acto privato inter parietes sexennio sceptrum posuisse poenituit, maluissetque sibi Regnum asserere. At, jugulavit in semine hoc Maximiani propositum Constantinus, quando hunc ceu novæ seditionis concitatorem, jussit tolli è vivis.

36. Constantinus Chlorus ac Galerius.

1. *Quid de his constet?*

Diocletiani Gener erat uterque, uterque ejusdem-
Contors Imperii, quo Diocletianus cum Maximiano
ultrò se abdicarat.

2. *Cur repudiatur S. Helena?*

Constantinus, Constantini Magni Parens, repudi-
ata Helena Conjuge, Theodoram Maximiani Pri-
vignam in thronum adscivit eo duntaxat consilio,
ut hoc ex hymenæo firmitus sibi solium flaret.

3. *Quid laude dignum in Constantino?*

Licet ipse Deos coleret Gentilium, animo tamen
erat à Christianis minime alieno, quin & in illos prono.
Urbs constantia ad lacum sita Acronianum, & Ale-
mannis identidem irruentibus objecta, Constantio
huic tanquam Conditori se debet. Obiit Constanti-
nus anno Christi per centesimo sexto.

4. *Quid in Galerio vituperatur?*

Quod sua ille odia furorésque in Christianam Gen-
tem exerceret. Adscivit hic sibi, ut regni, sic &
ferocia socios Licinium & Maximinum. Ipse à ver-
mibus vivus depascitur. Maximinum, superatum à
Licinio morbus pariter foedissimus aufert. Licinius
à Constantino debellatus regno exuitur. Cœpit Con-
stantinus Magnus habenas Imperii primò moderari
anno nascentis Domini ter centesimo sexto.

Observanda circa historiam Imperatorum.

1. *Quisnam status Romano erat Imperio sub Imperatoribus?*

Primo sæculo Imperatores ut plurimum pessimi
obtigere. Alteri, magnam partem probi, à quibus
&

& Regno summa æstimatio fuit. Tertiò sæculo jam probi, jam improbi vices mutarunt. Unde difficilia prorsus ac funesta pertulit Imperium.

2. *Quinam Romana Republica magis proderant, num Consules? num Cæsares?*

Procul omni dubio Cæsares profuissent magis, & probi existissent singuli.

3. *Quæ causa mutati in Monarchiam regiminis?*

Bella civilia, simultarésque cruentæ Monarchicum regimen ceu summè necessarium rebus afflictissimis remedium postulabant, secùs peritura fuerat universa Respublica.

4. *Unde mores tam profligati tot fuere Cæsaribus?*

Rerum abundantia, prædominans libido fontes fuere tot scelerum. Tum, quòd religione, verique cultu Numinis idem destituerentur.

5. *Cur Imperatorum nullus veris accessit sacris, nisi tot prodigiis, vel certè irrefragabili aliorum testimonio perceptis?*

Indignos fecerunt sese favore legis Evangelicæ, scelera cumulantes sceleribus, vitam agentes brutis simillimam.

6. *Quare Christiana Religio ab Imperatoribus tam fuit atrociter impugnata?*

Quia vivendi ratio, quâ Christiani utebantur, à solutissimis Imperatorum moribus toto cœlo erat diversa.

7. *Quonam consilio Deus nascentem Ecclesiam tempestatibus tam horridis permisit subijci?*

Ut doceret, suæ structuram Ecclesiæ non humanæ opus dexteræ, sed Divinæ, certè alias tot inter, tantisque

tâsque persecutiones perituram, 2. Ut veritatem Fidei ille gentes agnoscerent, in cujus gratiam tot centena millia Martyrum, ultrò & læti occubuissent. 3. Ut novella Ecclesia duris exercita, altiores figeret radices.

8. *An non profuisset magis Ecclesiæ, si tot Imperatores, totidem & Fautores habuisset?*

Minimè: sic enim humana potiùs operâ ædificium tantum visum fuisset surgere in altum.

9. *Si ex asperis tanta Ecclesiæ emolumenta obœenerunt, cur non à singulis Imperatoribus persecutiones permissa est pati?*

Ut planta tenera densas inter nives nunquam adolesceret; nisi & à Sole identidem recrearetur; sic & arbor Ecclesiæ debuit quidem exerceri duris, ut infirmaretur; recreari tamen & prosperis, ut crescendo palmites extenderet.

10. *Quo tempore vera Religio Roma capit florere?*
Sub prima imperantis Claudii initia.

11. *Quando S. Petrus Christi Vicarius suam Romæ Cathedram fixit?*

Aliero Claudii regnantis anno.

12. *Unde tertio præsertim sæculo, tot Imperantium mutationes?*

Tum ex levitate militum, quibus ea regnantium mutatio placebat; tum ex invidia regnare cupientium.

13. *Cur Imperatores militum plerumque suffragiis legabantur?*

Quia, ut arma, sic & potestas omnis, dignitasque penes ipsos stabat.

14. *An fides meretur Trajani animam precibus Magni Gregorii liberatam ab inferis?*

Fabula hæc est; cujus nulla ullo in scriptore, fide digno, exstat memoria, nec quoquam fidelium unquam credita, quidquid pro sua fingendi, ac criminandi libidine hæretici sibi licitum velint.

TABULA CHRONOLOGICA

*Continuam seriem quatuor Monarchiarum
Complectens.*

Monarchia Assyrica.

Reges Assyrii.				Anni Reg.	usque ad an.
1. Nemrod	ab ann. 1879.	-	-	65	1944
2. Ninus	-	-	-	52	1996
3. Semiramis.	-	-	-	42	2038
33. Successive Reges	-	-	-	1120	
37. Sardanapalus	-	-	-	20	3178
41. Salmanassar	-	-	-	8	3317
42. Senacherib	-	-	-	6	3323
44. Merodach	ab ann. 3345.	-	-		
47. Nabuchodonosor	-	-	-	44	3472
49. Balthasar	-	-	-	20	3516
Stetit annis 1637.					

Persia pertinebat ad Monarchiam Assyriorum, & qua fuit avulsa sub Rege Sardanapalo, transit deinde ad Medos, ac demum ad Cyrum.

Persica Monarchia.

Reges Persæ.				Anni Reg.	usque ad añ.
Cyrus	ab ann. 3516.	-	-	3	3524
Cambyfes	-	-	-	7	3532
Darius Hist.	-	-	-	36	3569
Xerxes I.	-	-	-	20	3589
Artaxerxes Long.	-	-	-	40	3629
Darius Noth.	-	-	-	19	3649
Artaxerxes Mnem.	-	-	-	40	3689
Darius Ochus	-	-	-	26	3714
Arfes	-	-	-	4	3718
Darius	-	-	-	6	3724
Stetit annis 208.					

Græ.

Græcia.

Dividebatur primùm in varia Regna , ex quibus
cepit.

Sycionicum an.	-	-	-	1890
Atheniense.	-	-	-	2446
Lacedæmonicum.	-	-	-	2570
Expeditiæ Argonautarum	-	-	-	2793
Excidium Trojæ	-	-	-	2870
Fabulæ usque ad ann.	-	-	-	2895
Olympiades.	-	-	-	3278
Bellum Atheniense cum Persis.	-	-	-	3546
- totius Græciæ cum iisdem.	-	-	-	3574
- intestinum.	-	-	-	3596
- cum Philipo.	-	-	-	3700

Monarchia Græcorum.

Reges Græci.	Añ. Reg.	usque ad ann.
Alexander ab Ann. 3724.	6	3730
Macedonicum regnum sub 17. Regib.		3887
Syriacum sub 22. Regibus.		3991
Ægyptium sub 13. Regibus.		4024
Stetit 300. annis.		

Italia.

Janus primus ab ann.	2722
Successere 21. Reges usque ad Romulum.	
Condita Roma, regimen Romuli anni.	3301
Successere 6. Reges usque ad ann.	3545
Regimen Consulium anno.	3545
Bella cum Italiæ populis ann.	3780
Bell. Punicum ab ann. 3790. ad ann.	3908
Alia cum externis Bella ad ann. ferè.	4000
Intestina ab ann. 3967. ad ann. ferè.	4024

Monarchia Romana.

Octavius Augustus Imperator A. M.	4024
usque ad ann. Chr.	15
In primo sæculo Imperatores 12. usque ad A. C.	98
In secundo sæculo 7. Imperatores usque	193
In tertio sæculo 13. Imperatores usque	306
Constantinus Magnus A. Chr. 306.	

Synchronismus Historiæ Hebrææ.

Abraham ab	•	•	•	2039		2214
Isaac	-	-	-	2139		2319
Jacob	-	-	-	2199		2346
Moyfes	•	-	-	2464		2544
Exitus ab Ægypto	-	-	-			2544
Judices.	-	-	-			2962
Reges.	-	-	-			3446
Captivitas Babylonica.	-	-	-			
per annos 70.						3516
Duces & Pontifices ab ann. 3516.						
Alexandri adventus Jerosolimam						
sub Jaddo Pontifice.				[L]	usque ad	[L]
Judæis persequuntur Ægypti &						
Syriæ Reges.	-	-	-			3712
Eisdem Pompejus cogit sub tri-						
butum.	-	-	-			
Herodes Rex.	-	-	-			3991
Christi Nativitas	-	-	-			4017
Ejusdem mors.	-	-	-			4050
A. ipsius.	-	-	-			4086
Promulgatio Evangelii.	-	-	-			33
Decem primæ persecutiones.	-	-	-			
Liberum exercitium fidei Catholicæ sub Constantino M.						

F I N I S.



